

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Markéta Palzerová

Problémy institutu vazby

Diplomová práce

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Problémy institutu vazby“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

.....

Děkuji vedoucímu své diplomové práce Doc. JUDr. Alexandrovi Nettovi, CSc., za odborné vedení a všem, kteří mi pomohli při psaní této diplomové práce.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	5
1. ÚVOD.....	6
2. ÚSTAVNÍ ZÁKLADY PRÁVNÍ ÚPRAVY VAZBY.....	8
3. POJEM A ÚČEL VAZBY.....	11
4. ZÁKONNÉ PODMÍNKY VZETÍ DO VAZBY.....	14
5. DŮVODY VAZBY.....	17
5.1. OBEČNÝ VÝKLAD K VAZEBNÍM DŮVODŮM.....	17
5.1.1. <i>Vazba úteková.....</i>	<i>17</i>
5.1.2. <i>Vazba koluzní.....</i>	<i>19</i>
5.1.3. <i>Vazba předstižná.....</i>	<i>21</i>
5.1.4. <i>Omezení možnosti vzetí do vazby a zpřísněné důvody vazby.....</i>	<i>22</i>
6. ROZHODOVÁNÍ O VAZBĚ.....	25
6.1. POJEM A FORMA ROZHODNUTÍ O VAZBĚ.....	25
6.2. ORGÁNY ROZHODUJÍCÍ O VZETÍ OBVINĚNÉHO DO VAZBY.....	26
6.3. VAZEBNÍ ZASEDÁNÍ.....	29
7. PŘEZKOUMÁVÁNÍ DŮVODNOSTI VAZBY.....	30
7.1. STÍŽNOST PROTI ROZHODNUTÍ O VAZBĚ.....	30
7.2. ŽÁDOST O PROPUŠTĚNÍ Z VAZBY.....	31
7.3. PŘEZKOUMÁVÁNÍ DŮVODNOSTI VAZBY Z ÚŘEDNÍ POVINNOSTI.....	33
8. TRVÁNÍ VAZBY.....	35
8.1. OBEČNÝ VÝKLAD.....	35
8.2. ROZHODOVÁNÍ O DALŠÍM TRVÁNÍ VAZBY.....	36
8.3. NEJVYŠŠÍ PŘÍPUSTNÁ DOBA TRVÁNÍ VAZBY.....	38
9. OPATŘENÍ NAHRAZUJÍCÍ VAZBU.....	41
9.1. OBEČNĚ K INSTITUTU OPATŘENÍ NAHRAZUJÍCÍ VAZBU.....	41
9.1.1. <i>Záruka za další chování obviněného (§ 73 odst. 1 písm. a) TrŘ).....</i>	<i>42</i>
9.1.2. <i>Písemný slib obviněného (§ 73 odst. 1 písm. b) TrŘ).....</i>	<i>43</i>
9.1.3. <i>Dohled probačního úředníka (§ 73 odst. 1 písm. c) TrŘ).....</i>	<i>44</i>
9.1.4. <i>Peněžitá záruka § 73a TrŘ.....</i>	<i>45</i>
9.2. SHRNUTÍ POZNATKŮ O VYUŽÍVÁNÍ OPATŘENÍ NAHRAZUJÍCÍCH VAZBU.....	47
10. PENĚŽITÁ ZÁRUKA V KAUZE DAVIDA RATHA.....	49
11. ÚVAHY DE LEGE FERENDA.....	53
12. ZÁVĚR.....	55
POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE.....	57

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku
EÚLP / Úmluva	Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách
LZPS / Listina	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
MPOPP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
OČTŘ	Orgán činný v trestním řízení
POP	Pokyn obecné povahy č. 9/2009 Sb., pokynů obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně o trestní řízení
Sb.	Sbírka zákonů České republiky
TrŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TrZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

1. Úvod

Svou diplomovou práci bych chtěla zaměřit na institut vazby a problémy s ním související. Mým záměrem je nastínit komplexní charakteristiku koncepce právní úpravy vazby v českém trestním právu procesním a rozebrat některé problémy aplikační praxe.

Vazba je zajišťovací prostředek sloužící k zajištění účelu trestního řízení. V porovnání s jinými zajišťovacími prostředky představuje beze sporu nejdůraznější zásah do základních práv a svobod obviněného. Svou podstatou je však zároveň i nejspolehlivějším prostředkem, neboť charakteristickým znakem vazby je dočasné omezení osobní svobody obviněného. Citlivost a problematičnost vazby spatřuji především v tom, že k omezení osobní svobody dochází u osoby, ohledně níž platí princip presumpce nevinoty. Rozhodování o vazbě tedy předpokládá střet dvou ústavně garantovaných práv, kde na jedné straně existuje veřejný zájem na zajištění řádného průběhu trestního řízení, jehož cílem je odhalení, potrestání a napravení pachatele trestného činu, a na straně druhé právo jedince na jeho osobní svobodu. Aby nedocházelo ke zneužívání institutu vazby, měla by úprava v trestním řádu stanovit co nejprecizněji podmínky pro jeho uplatnění. Avšak do jaké míry zaručuje český trestní řád tento požadavek, je otázkou, která přináší stále nejednoznačné odpovědi.

Při psaní své práce vycházím z celé řady odborných publikací a článků, což je dokladem toho, že se jedná o velice ožehavé a stále aktuální téma. Značnou roli ve vývoji legislativy sehrává též judikatura nejen vnitrostátních soudů, ale i Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Úprava vazby (zejména otázky vysokého počtu vazeb a délky jejího trvání, právo obviněného na výslech, ochrana poškozeného aj.) patří mezi nejčastěji novelizovaná ustanovení v trestním řádu, jež reflektují rozhodovací činnost soudů.

S ohledem na stanovený rozsah diplomové práce nelze celou problematiku vazby pojmout do detailu. Z tohoto důvodu se v mé práci samostatně nezabývám vazbou v řízení proti mladistvým a rovněž nevěnuji pozornost vazbě ve zvláštních případech (jako např. vazba v řízení o mimořádných opravných prostředcích, vazba vyhošťovací, vydávací, předávací a další). Jak již bylo výše zmíněno, vazba výrazně zasahuje do jednoho z ústavně zaručených práv, proto úvodní text mé práce věnuji výkladu o zakotvení institutu vazby v předpisech nejvyšší právní síly. V následující kapitole definuji pojem vazby jako zajišťovacího prostředku s ohledem na její procesní funkci a charakterizuji její znaky. Ke vzetí do vazby lze přistoupit jen za současného splnění zákonných podmínek formální a materiální povahy. Zákonné podmínky uložení vazby blíže vymezuji v kapitole čtvrté. Obsahem páté kapitoly je

výklad o vazebních důvodech, přičemž větší důraz kladu na výklad o jednotlivých vazebních důvodech. V šesté kapitole se zaměřuji na pojem a formy rozhodování, orgány oprávněné k tomuto rozhodnutí a představuji zcela nový institut vazebního zasedání. V návaznosti na předchozí kapitolu se v kapitole sedmé věnuji přezkoumávání důvodnosti vazby, jež zahrnuje stížnost proti rozhodnutí o vazbě, žádost o propuštění z vazby na svobodu a přezkoumávání důvodnosti vazby ex officio. V osmé kapitole se zabývám otázkou trvání vazby se zaměřením na možnost rozhodnout o jejím dalším trvání a nejvyšší přípustnou délku trvání vazby. V následujících dvou kapitolách věnuji větší prostor opatřením nahrazujícím vazbu. Nejprve podávám výklad o jednotlivých druzích opatření, které trestní řád umožňuje, dále shrnuji poznatky o využívání opatření v aplikační praxi na základě statistického a dotazníkového šetření a v závěru tyto poznatky aplikuji na praktickém případu, v němž se úzce zaměřuji na procesní postup OČTŘ týkající se peněžitě záruky v kauze Davida Ratha. Poslední kapitolu věnuji úvahám de lege ferenda.

Diplomovou práci píši podle právního stavu platného a účinného ke dni 1. ledna 2012. Jako zdroj mi slouží zejména monografie, odborná knižní literatura, odborné články, judikatura a internetové zdroje. Při zpracování diplomové práce používám především metodu analýzy odborné literatury, článků a judikatury a metodu popisu s cílem podat ucelený odborný pohled na vazbu jako institut trestního práva.

2. Ústavní základy právní úpravy vazby

Listina základních práv a svobod v Preambuli zaručuje lidským právům a svobodám přirozenou povahu, a tím vytváří spolehlivý základ právního státu, v němž jsou každému jedinci tato práva garantována. Legální definici základních práv a svobod ústavní pořádek ČR nezná, avšak obsah Listiny toto vymezení prakticky představuje. Základní svobody jednotlivce představují autonomní prostor, do kterého nemá státní moc zasahovat. Kdežto základní práva jsou oprávnění jednotlivce vyžadovat od státu určité právem předpokládané chování, tedy veřejná subjektivní práva. Listina ve svém prvním článku prohlašuje základní lidská práva a svobody za nezadatelná, nezcizitelná, neprohlášená a nezrušitelná, neznamená to však, že nejsou neomezená. Základní lidská práva a svobody lze omezit v případech, kdy to ústavní úprava výslovně umožňuje, nebo v důsledku kolize s jinými základními právy a svobodami. Je proto nutné stanovit striktní podmínky (čl. 4 Listiny), za kterých je možné základní práva a svobody omezit.¹

Základní práva a svobody jsou zakotveny v předpisech nejvyšší právní síly, a to konkrétně v Ústavě, v Listině a v mezinárodních smlouvách. Listina je na základě čl. 3 a čl. 112 Ústavy součástí ústavního pořádku ČR a je ve vztahu k Ústavě koncipována jako *lex specialis*. Česká republika je za podmínek čl. 10 Ústavy vázána mezinárodními smlouvami, které musí být vyhlášené a ratifikované Parlamentem. Pro použití mezinárodních smluv platí princip aplikační přednosti (čl. 10 Ústavy). Vztah mezi vnitrostátním a mezinárodním právem vyřešila tzv. euronovela Ústavy č. 395/2001 Sb., která upravila znění čl. 10 Ústavy a zavedla pro přijetí mezinárodních smluv princip generální inkorporace (tzn. monismus mezinárodního a vnitrostátního práva).

Zaručením základních práv a svobod jedinci jsou vytvořeny ústavní meze zásahů státních orgánů do těchto práv a nemělo by tak docházet k jejich zneužití.² Trestní řízení znamená vždy zásah státní moci do základních lidských práv a svobod jedince. Dochází tak ke kolizi mezi veřejným zájmem státu na zjištění a potrestání pachatelů trestných činů a povinností státu nezasahovat do základních práv a svobod jednotlivců. Institut vazby je vymezen obsahem ústavně akceptovatelných důvodů, charakteristických omezením osobní svobody obviněného, jenž si klade za cíl předcházet znemožnění, zmaření či ztížení účelu

¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 31 - 39.

² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád, komentář, 1. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 300.

trestního řízení.³ Jelikož se však jedná o závažný zásah do ústavně garantovaného práva obviněného, musí ke vzetí do vazby dojít jen za zákonem stanovených podmínek.⁴

Na poli mezinárodního práva mají zásadní význam pro trestní řízení především EÚLP, MPOP a řada dalších speciálních mezinárodních smluv jako jsou např. Úmluva proti mučení a jiným krutým, nelidským nebo ponižujícím trestům nebo zacházení, Úmluva o právech dítěte aj. Z tohoto pohledu EÚLP garantuje jeden z neúčinnějších systémů ochrany lidských práv v Evropě. V rámci EÚLP byl zřízen Evropský soud pro lidská práva, v jehož pravomoci je mimo jiné rozhodování o individuálních stížnostech jednotlivců týkajících se porušení práv zaručených v EÚLP.⁵ Navíc sám ESLP ve svých rozhodnutích již několikrát vyslovil závěr, že jeho judikatura by měla být respektována, je-li dostatečně jasná a obsahuje-li ponaučení v obecné rovině.⁶

Čl. 2 odst. 2 Listiny vyjadřující princip právního státu stanoví, že: „*Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.*“ Trestní řízení musí tedy splňovat znaky legitimního procesu. Pojem spravedlivý proces Ústava ani Listina neobsahuje, dovozuje se proto z čl. 36 Listiny (garantujícího každému právo na soudní právní ochranu) a z čl. 8 odst. 2 Listiny (zaručujícího ochranu proti svévolnému zbavení osobní svobody). Výklad těchto ustanovení je nutné interpretovat v souvislosti s čl. 6 EÚLP a obdobně též čl. 14 MPOP, neboť oba články výslovně právo na spravedlivý proces deklarují.⁷ Pomocí institutů zajišťujících přítomnost osob a věcí důležitých pro trestní řízení dochází k naplnění účelu trestního řízení. Tím zákon dává příslušným orgánům k dispozici zákonné procesní prostředky, které však významně zasahují do základních občanských práv a svobod.

Záruku nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí garantuje čl. 7 odst. 1 Listiny, který zároveň stanoví možnost jejího omezení za podmínek stanovených Listinou a zákonem. Pro zajišťovací prostředky je nejvýznamnější čl. 8 Listiny, jež je ve vztahu speciality k čl. 7 Listiny. Čl. 8 Listiny v prvním odstavci zaručuje právo na osobní svobodu. Z druhého odstavce vyplývá, že: „*Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.*“ Výklad tohoto ustanovení má podklad v čl. 9 odst. 1 MPOP, který stanoví, že „*Nikdo nesmí být svévolně zatčen nebo zadržen.*“

³ VICHEREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*, 2012, č. 6, s. 14.

⁴ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád české republiky, komentář, 2. díl, Práva a svobody*. 2. vydání. Praha: Linde, 1999, s. 94.

⁵ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 34 - 39.

⁶ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Orac, 2002, s. 26.

⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 39 - 46.

Konkrétní ústavní zakotvení institutu vazby obsahuje čl. 8 odst. 5 Listiny, které zní: „*Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.*“ Úprava vazby musí být v souladu s podmínkami stanovenými v čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP. Tyto ústavní garance jsou blíže rozvedeny v trestním řádu, zejména v hlavě čtvrté pod názvem: „Zajištění osob, věcí a jiných majetkových hodnot“, (popř. v ZSVM).

3. Pojem a účel vazby

Výjimečná povaha vazby spočívá v tom, že představuje ze všech zajišťovacích opatření nejzávažnější zásah do ústavně garantovaných práv a svobod obviněného, u kterého platí presumpce nevinny. Z tohoto důvodu patří vazba k nejspornějším a nejdiskutovanějším otázkám v trestním řízení.

Institut vazby je předmětem mnoha definic, které upřednostňují vždy určité hledisko. Tak např. právní slovník D. Hendrycha popisuje vazbu jednoduše, jako: „*zajišťovací úkon v trestním řízení, jímž se osoba obviněná z trestného činu zajišťuje pro trestní řízení a výkon trestu.*“⁸ Za nejužitečnější vymezení však pokládám „nadčasovou“, dodnes používanou definici V. Mandáka, která zní: „*Vazba je institut trestního řízení, s jehož použitím je obviněný na základě rozhodnutí oprávněného orgánu dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zabráněno vyhýbat se trestního stíhání nebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařit či ztěžovat objasnění věci nepřipustným působením na prameny důkazů, nebo konečně pokračovat v trestné činnosti.*“⁹ V. Mandák komplexně popisuje vazbu nejen z hlediska její podstaty a funkce, ale přihlíží též k jednotlivým vazebním důvodům. Z této definice lze krom jiného dovodit závěr, že hlavním účelem vazby je dočasné omezení osobní svobody a zajištění osobní přítomnosti obviněného na úkonech trestního řízení. Jelikož je vazba zákonem akceptovatelným prostředkem k dosažení účelu trestního řízení, nemůže být OČTŘ v žádném případě zneužívána k usnadnění vyšetřování nebo k doznání viny obviněným.¹⁰

Zásady trestního řízení se prolínají celou úpravou trestního procesu. Projevují se ve větší či menší míře ve všech stádiích řízení a slouží k naplnění účelu trestního řízení. Totéž platí ohledně zajišťovacích opatření, zejména vazby, kde se některé zásady trestního řízení dostávají do popředí a zároveň se uplatňují některé další, specifické výhradně jen pro vazbu.

Na úvod považuji za důležité zdůraznit rozdíl mezi vazbou a trestem, neboť tyto instituty bývají často zaměňovány, přitom ale sledují odlišný účel i funkci. Vazba je procesní opatření plnící výlučně zajišťovací funkci. S obviněným se musí v souladu s principem presumpce nevinny (§ 2 odst. 2 TrŘ) zacházet po celou dobu trestního řízení jako s osobou nevinnou až do nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku. Nelze tedy v žádném případě připustit, že by vazba obsahovala prvky sankční či odplatné povahy. Vazba nemůže plnit také

⁸ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1211.

⁹ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, s. 65.

¹⁰ DRAŠTÍK, Antonín. *K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě*. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 12, s. 8.

výchovnou funkci, jelikož není možné usilovat o převýchovu osoby, která dosud nebyla pravomocně uznána vinnou, a není zcela jisté, zda vůbec resocializaci potřebuje.¹¹ Trest naproti tomu představuje sankční opatření, cíleně ukládané soudy v odsuzujícím rozsudku za spáchaný trestný čin. Trest v sobě zahrnuje funkci ochrannou, preventivní i výchovnou. S odsouzením pachatele je navíc spojena osobní újma v podobě negativního morálního hodnocení společnosti.¹² Dočasné omezení osobní svobody je jediným společným znakem obou institutů, proto vazba plní stejně jako trest funkci ochrannou, avšak projevující se v jiném směru. Účelem vazby je zabránit hrozícímu jednání obviněného, které by naplnilo skutkovou podstatu některého z vazebních důvodů a ohrozilo by trestní řízení, kdežto trest má chránit společnost před odsouzenými, kteří se dopustili trestné činnosti a zabránit jim v páchání další.

Vazba je často pokládána za „tzv. nutné zlo trestního řízení“. Zlo představuje omezení osobní svobody obviněného, o jehož vině doposud nebylo pravomocně rozhodnuto. Může být tudíž oprávněně vnímána jako trest, jelikož znamená velmi citelnou osobní újmu. Obviněný se nachází v tíživé situaci, která je doprovázena mnoha negativními dopady, jako jsou např. fyzická izolace ve vazební věznici a s tím související morální odsouzení společnosti, psychický nátlak z dlouhotrvajícího trestního řízení, nejistota o závěrečném výsledku řízení, aj.¹³

Vazba jako prostředek „ultima ratio“ má být vždy opatřením výjimečné povahy, a proto by ke vzetí do vazby mělo dojít jen v krajních případech, zejména tehdy, nelze-li vazbu nahradit mírnějším zajišťovacím opatřením. Tato zásada je konkrétně vyjádřena v § 67 TrŘ slovy: „obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy.“ Jinak řečeno v procesní nezbytnosti je spatřována její opodstatněnost.

Subsidiární charakter vazby (§ 67 TrŘ) vyjadřuje povinnost pečlivě zkoumat v kterémkoliv stádiu trestního řízení, zda nelze stejného účelu dosáhnout užitím mírnějšího opatření.¹⁴ Vazba je přípustná výhradně jen jako fakultativní opatření (viz. slovo: „smí“ v § 67 TrŘ). I za předpokladu, že jsou splněny všechny zákonem vyžadované podmínky pro vzetí do vazby, nemusí být nutně k němu přistoupeno. Obligatorní vazbu trestní řád neupravuje, proto je vždy možné použít jiné opatření nahrazující vazbu.

¹¹ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, s. 71.

¹² MANDÁK, Václav. Vazba není trest. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 9, s. 18.

¹³ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, s. 70.

¹⁴ DRAŠTÍK, Antonín. K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 12, s. 9.

Obsahem principu zdrženlivosti (přiměřenosti) upraveného v § 2 odst. 4 TrŘ je povinnost zdržet se nepřiměřeného zásahu do základních práv a svobod obviněného. Tyto principy mají čelit přílišné nadužívanosti vazby ze strany OČTR. Princip proporcionality (dovozováno z § 67, příp. § 68 TrŘ) vyjadřuje požadavek, aby ke vzetí do vazby došlo až po důkladném posouzení povahy a závažnosti trestného činu, druhu a výměry očekávaného trestu a osoby obviněného. Teprve až výslovným zakotvením tohoto principu do trestního řádu novelou č. 265/2001 Sb. byly odstraněny rozpory ohledně jeho existence a rozsahu uplatnění.¹⁵

Někteří autoři pokládají vazbu za specifický druh trestněprocesní odpovědnosti. Z postavení obviněného v trestním řízení vyplývají určité primární povinnosti, jsou-li porušeny, může dojít ke vzniku subjektivní procesní odpovědnosti, v konkrétním případě až ke vzetí do vazby. Obviněnému vznikne sekundární povinnost, která spočívá v povinnosti podrobit se tomuto opatření.¹⁶

¹⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 378 - 379.

¹⁶ Tamtéž, s. 374 - 377.

4. Zákonné podmínky vzetí do vazby

Ke vzetí do vazby lze přistoupit jen za současného splnění všech zákonem předpokládaných podmínek formální a materiální povahy. Materiální podmínky zahrnují soubor hmotněprávních předpokladů vazby představující věcné podmínky pro uvalení vazby. Obsahem formálních podmínek je procesní postup OČTŘ a procesní úkony obviněného, popř. jiných oprávněných osob. K obecným podmínkám, které vyplývají ze znění § 67 a 68 TrŘ, se řadí následující: a) zahájení trestního stíhání (§ 68 odst. 1 TrŘ), b) existence vazebních důvodů (§ 67 TrŘ), c) existence skutečností dostatečně odůvodňujících podezření ze spáchání trestného činu (§ 67 TrŘ), d) existence skutečností odůvodňující závěr, že vazby nelze dosáhnout jiným opatřením (§ 67 TrŘ) a e) neexistence okolnosti vylučující vzetí do vazby (§ 68 odst. 2 – 4 TrŘ).¹⁷

Do vazby lze vzít osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání dle § 68 odst. 1 TrŘ, tedy výhradně v procesním postavení obviněného. Platná úprava nepřipouští použití zajišťovacího prostředku vazby proti jiným osobám jako např. svědku. Postupem prověřování dle § 158 TrŘ zahajuje policejní orgán trestní stíhání dle § 160 odst. 1 TrŘ, v tomto okamžiku se z osoby podezřelého stává obviněný. Specifický režim se uplatňuje u zadrženého podezřelého. Jelikož se trestní stíhání zahajuje až doručením návrhu na potrestání soudu dle § 314b TrŘ, nelze ve zkráceném přípravném řízení ohledně podezřelého podat návrh na vzetí do vazby.¹⁸ Jsou-li splněny podmínky pro konání zjednodušeného řízení před samosoudcem, řeší se tato situace zadržením podezřelého a následně rychlým projednáním věci.¹⁹

Existence jednoho či více důvodů vazby podle § 67 TrŘ představuje vlastní, hmotněprávní, skutkovou podstatu, která zakládá procesní odpovědnost za jednání obviněného odůvodňující některý z vazebních důvodů.²⁰ O důvodech vazby pojednává blíže následující kapitola.

Podmínka dostatečného odůvodnění podezření ze spáchání trestného činu vyplývá konkrétně z § 67 TrŘ: „a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody

¹⁷ VICHEREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*, 2012, č. 6, s. 15 – 16.

¹⁸ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 388 - 390.

¹⁹ VICHEREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*, 2012, č. 6, s. 16.

²⁰ RŮŽIČKA, Miroslav. Vazba po novele trestního řádu. *Právní rádce*, 2002, č. 10, příloha s. II.

k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný.“ Citovaná část ustanovení zahrnuje některé problémy, které je nutné blíže rozvést.

Usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 TrŘ) je formálním podmínkou pro rozhodnutí o vazbě. Kromě jiného musí obsahovat odůvodnění, ve kterém je zapotřebí přesně označit skutečnosti odůvodňující závěr o důvodnosti trestního stíhání, jenž představuje materiální předpoklad. A. Draštík klade důraz na preciznost usnesení obsahujícího všechny zákonné náležitosti, aby bylo trestní stíhání řádně zahájeno. Pokud by tento postup nebyl dodržen, mělo by to za následek nedostatek zákonné podmínky, a tudíž by ani nemohlo být rozhodnuto o vazbě.²¹ Otázka odůvodněnosti zahájení trestního stíhání je úzce spjata s existencí skutečností opodstatňujících vazební důvody, přičemž § 67 TrŘ soudům ukládá povinnost obě tyto skutečnosti náležitě zkoumat. Soudci však zákon nesvěřuje pravomoc zasahovat státnímu zástupci, popř. policejnímu orgánu do vyšetřování, neboť v tomto stádiu řízení je pouze garantem ochrany práv obviněného. Důvodnost trestního stíhání proto posuzuje jako předběžnou otázku v rámci řízení o uvalení vazby. Závěr soudu o neodůvodněnosti trestního stíhání se projeví jen v tom směru, že obviněný nebude vzat do vazby, popř. bude z vazby propuštěn.²²

Další problematickou otázkou spatřuji v neurčitosti formulace § 67 TrŘ: „*zjištěné skutečnosti nasvědčují*“ a určení stupně podezření, dostačujícího k zahájení trestního stíhání. Je logické, že na počátku trestního stíhání, kdy OČTŘ disponují omezeným množstvím zajištěných důkazů, nelze vycházet z kompletně zjištěného skutkového stavu jako je tomu na konci řízení. Není nutné, aby odůvodněné podezření dosahovalo kvality, jaké se předpokládá u meritorního rozhodování, a proto požadavek jistoty bez důvodných pochybností není na místě. Ústavní soud k tomuto tématu např. v nálezu ze dne 19. prosince 2001, sp. zn. II. ÚS 413/2001 doplňuje závěr, že: „*Na druhé straně nemůže jít jen o jakési mlhavé a konkrétními skutečностями dostatečně neodůvodněné podezření, poněvadž to by vedlo k neodůvodněným zásahům do osobní svobody obviněného.*“²³ Růžička a Zezulová také uvádí, že postačí vyšší stupeň pravděpodobnosti, který nazývají „*práh podezření dostatečný k zahájení trestního stíhání*“.²⁴ Podle mého názoru je pojem natolik neurčitý, že při řešení této otázky je nutné opřít se o bohatou judikaturu.

²¹ DRAŠTÍK, Antonín. K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 12, s. 10.

²² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 478.

²³ Nález Ústavního soudu ze dne 19. prosince 2001, sp. zn. II. ÚS 413/2001.

²⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 391.

Z dovětku § 67 TrŘ vyplývá podmínka adekvátnosti vazby. Tzn., že musí existovat skutečnosti, které s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením, což je také projevem principů zdrženlivosti a fakultativnosti.

5. Důvody vazby

5.1. Obecný výklad k vazebním důvodům

Jak již bylo výše zmíněno, existence některého vazebního důvodu je jednou ze zákonných podmínek rozhodnutí o vzetí do vazby. TrŘ v ust. § 67 podává taxativní výčet tří vazebních důvodů, které představují výhodou v tom, že snižují možnost použití vazby z důvodů neslučujících se s její povahou.²⁵ Od účinnosti novely TrŘ provedené zákonem č. 265/2001 Sb. se formulace skutkových podstat vazebních důvodů zásadně nezměnila.

5.1.1. Vazba útěková

Útěková vazba je v TrŘ upravena v § 67 písm. a). Jejím účelem je zajistit fyzickou přítomnost obviněného na úkonech trestního řízení, které se v mnoha případech bez jeho osobní účasti neobejde. Útěkový důvod je vymezen alternativně a spočívá v reálné obavě, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul. Důvodnost obavy musí být založena jednáním obviněného nebo dalšími konkrétními skutečnostmi, které TrŘ demonstrativně vypočítává (viz. slovo „zejména“). Postačí tedy, bude-li naplněna kterákoliv z typových okolností spočívajících v a) nezjištění totožnosti obviněného, b) neexistenci stálého bydliště, c) hrozbě vysokého trestu, popř. i jiné okolnosti odůvodňující útěkovou vazbu. Jelikož se jedná o demonstrativní výčet, lze výkladem důvody v individuálních případech rozšířit.²⁶

Podmínky pro uvalení útěkové vazby jsou splněny, existuje-li vyšší stupeň pravděpodobnosti, že se obviněný pokusí vyhnout trestní odpovědnosti takovým jednáním, které ho učiní natrvalo nebo i dočasně fyzicky nepostižitelným. Při rozhodování o důvodech útěkové vazby je nutné, aby byly individuálně zhodnoceny jak skutečnosti objektivní povahy (skutkové okolnosti případu, možnost útěku), tak i skutečnosti subjektivní povahy vztahující se k osobě obviněného (osobní, zejména rodinné a majetkové poměry, zaměstnanecké poměry atd.).²⁷ Záměr obviněného vyhnout se trestnímu stíhání nebo trestu znamená vyhnout se uložení trestu hrozícímu za spáchanou trestnou činnost, ohledně níž se rozhoduje o uvalení

²⁵ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, s. 74 - 75.

²⁶ VICHEREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*, 2012, č. 6, s. 16.

²⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 409.

vazby. Může se však také jednat o vyhýbání se výkonu trestu, který byl již v trestním řízení pravomocně uložen.

Pojmem „uprchne“ se má namysli útěk do ciziny, kdežto pod pojmem „bude se skrývat“ praxe rozumí ukrývání se v tuzemsku.²⁸ Rozhodovací praxe soudů konstantně považuje jako odůvodněnou obavu z uprchnutí či skrývání se např. obstarání falešných dokladů za účelem cesty do cizího státu, zajišťování letenky nebo jízdenky, samotné zahájení trestního stíhání apod.²⁹ Naopak za konkrétní skutečnosti odůvodňující obavu z útěku nepovažuje např. každé vycestování do ciziny s platnými cestovními doklady, ani krátkodobé vzdálení se z místa pobytu či změna zaměstnání, přestože ji OČTŘ nenahlásil.³⁰ Často diskutovanou otázkou je, zda se obviněný skrývá, pokud se nedostaví na předvolání k hlavnímu líčení, ač byl řádně a včas předvolán a jeho přítomnost u hlavního líčení je nutná. Judikatura tuto skutečnost obecně nepokládá za okolnost odůvodňující obavu z útěku, neboť přítomnost obviněného lze zajistit pomocí mírnějších zajišťovacích prostředků, zejména předvedením.³¹ Nejvyšší soud k tomu doplňuje, že: *„plyne-li z chování obžalovaného nepochybně, že se účasti na hlavním líčení vyhýbá a má-li soud za to, že přítomnost obžalovaného je nutná, jsou tyto okolnosti dostatečným a rozumným důvodem k tomu, aby byl obžalovaný vzat do vazby, neboť je odůvodněna obava, že nastane důsledek předvídaný v § 67 odst. 1 písm. a).“³²*

Nemožnost zjištění totožnosti obviněného může spočívat v okolnosti, že obviněný nemá u sebe nebo na místě dosažitelném žádné osobní doklady, ani jeho totožnost nemůže potvrdit věrohodná osoba. Může se také stát, že obviněný odmítá spolupracovat při zjišťování totožnosti, uvádí záměrně nepravdivé údaje o sobě nebo se vydává za jinou osobu. Zjištění totožnosti obviněného je však důvodem pro okamžité propuštění z vazby.

Neexistence stálého bydliště obviněného předpokládá případy, kdy tato osoba nemá vůbec kde bydlet nebo se v místě bydliště nezdržuje, popř. místo pobytu často mění, aniž by změny ohlásila OČTŘ. Pojem „stalé bydliště“ je v praxi vykládán širěji, přičemž zahrnuje i místo faktického pobytu, ke kterému obviněný nemusí mít žádný právní titul.³³

Hrozba vysokým trestem činí v praxi největší problémy, jelikož TrŘ nestanoví, jak vysoký trest by měl hrozit. Při rozhodování o vzetí do vazby z důvodu hrozícího vysokého

²⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 467.

²⁹ Tamtéž, s. 468.

³⁰ Tamtéž, s. 468.

³¹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 408.

³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2001, sp. zn. 5 Tvo 55/2001.

³³ VICHEREK, Roman. *Důvody vazby*. *Trestní právo*, 2012, č. 6, s. 18.

trestu je nutné zohlednit individuálně všechny skutečnosti (věk, sociální postavení, rodinné zázemí aj.) a výši trestu, která v konkrétním případě reálně hrozí. Výši trestu nelze mechanicky posuzovat na základě typové horní hranice trestní sazby stanovené ve zvláštní části TrZ.³⁴ Ústavní soud k této otázce navíc dodává, že: „*samotná hrozba vysokého trestu není konkrétní skutečností zakládající obavu z jednání podle § 67 a) TrŘ.*“³⁵ Musí tudíž přistoupit další konkrétní skutečnosti odůvodňující obavu, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat. Hrozba vysokým trestem je podle Ústavního soudu odůvodněna v případě, že lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let.³⁶

5.1.2. Vazba koluzní

Koluzní důvod vazby je častým předmětem diskuzí, především z hlediska ústavní konformity a míry zásahu do práv obviněného. Otázkou, zda je koluzní vazba v souladu s ustanovením čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP, se Ústavní soud zabýval v řadě svých nálezů, přičemž se ztotožňuje s pozitivními závěry konstantní judikatury ESLP. Tak např. nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/1994 ze dne 26. dubna 1994 se zabýval návrhem na zrušení ustanovení § 67 písm. b) TrŘ pro rozpor s výše zmíněným článkem EÚLP. Ústavní stížnost byla shledána jako nedůvodná, neboť právní úprava v trestním řádu (v § 68 v návaznosti na § 160 a § 67) splňuje podmínky v čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP.³⁷

Jistou výjimečnost koluzního důvodu vazby oproti ostatním dvěma důvodům spatřuji jednak v tom, že jej není možné nahradit žádným opatřením nahrazujícím vazbu dle § 73 a § 73a TrŘ a také, že pro něj platí přísnější režim vazby. Skutečnost, že koluzní vazbu nelze nahradit jiným opatřením, může být v praxi zneužívána, neboť OČTŘ výrazně usnadňuje průběh trestního řízení.³⁸ Zákon na druhou stranu tyto negativní důsledky kompenzuje časovou omezeností trvání koluzní vazby, která může trvat maximálně tři měsíce (s výjimkou ust. § 72a odst. 3 TrŘ).

Důvod vazby koluzní dle § 67 písm. b) TrŘ je dán, jestliže z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný bude působit na doposud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování

³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. října 1992, sp. zn. 7 To 251/1993.

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 17. ledna 2002, sp. zn. I. ÚS 432/2001.

³⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2004, sp. zn. III. ÚS 566/2003.

³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 26. dubna 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1/1994.

³⁸ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 9, s. 55 - 56.

skutečností závažných pro trestní stíhání.³⁹ Z uvedené definice vyplývá, že TrŘ předmětný důvod vymezuje taktéž alternativně. Zákon výslovně uvádí jednání spočívající a) v působení na doposud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné a b) v jiném maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. K tomu zároveň musí přistoupit podmínka existence důvodné obavy, založené jednáním obviněného nebo dalšími konkrétními skutečnostmi, opodstatněná dosud zjištěnými okolnostmi, které jsou dostatečným a rozumným podkladem pro rozhodnutí o vzetí do vazby.⁴⁰

Působení na svědky nebo spoluobviněné je zákonem nedovolené přímé (osobně obviněným) nebo zprostředkované (jinou osobou) ovlivňování s úmyslem mařit objasňování skutečností důležitých pro trestní stíhání, např. působení na svědky nebo spoluobviněné, aby nevypovídali pravdu, dohoda mezi těmito osobami o tom, co budou záměrně v rozporu se skutečností vypovídat, podplácení či vyhrožování těmito osobám se stejným záměrem aj.⁴¹

K jiným mařením objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání dle praxe patří např. nezákonné působení na znalce, padělání, pozměňování, ničení nebo ukryvání listinných či věcných důkazů aj. Naopak za takové maření se obecně nepovažuje uplatňování obhajovacích práv obviněného jako např. odepření výpovědi, popírání viny, a to i v případě, že uvádí záměrně nepravdivé skutečnosti.⁴² Koluze musí spočívat v nezákonném jednání obviněného, nelze proto pokládat za koluzní jednání, pokud obviněný připomene svědkovi jeho povinnost mlčenlivosti nebo právo odepřít výpověď. Tímto jednáním není ani přemlouvání či jiné ovlivňování svědka, aby vypovídal pravdu či vůbec vypovídal před OČTŘ apod.⁴³

V praxi se lze setkat se dvěma přístupy k osobě svědka (popř. spoluobviněného) v souvislosti s § 67 písm. b) TrŘ. V prvním případě je svědek chápán širěji, jako osoba doposud nevyslechnutá, tudíž i dosud formálně nepředvolaná a neztotožněná (popř. nebylo sděleno obvinění), která skutkové okolnosti vnímala svými smysly. Jedná se o tzv. svědka v materiálním smyslu.⁴⁴ V druhém případě je skutečnost, že potenciální svědek nebyl doposud předvolán ani neztotožněn, považována za jiné maření objasňování skutečností závažných

³⁹ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 209.

⁴⁰ VICHEREK, Roman. *Důvody vazby. Trestní právo*, 2012, č. 6, s. 19 - 20.

⁴¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 471.

⁴² Tamtéž, s. 472.

⁴³ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 416 - 417.

⁴⁴ Srov. Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2001, sp. zn. Tpjn 303/2001.

pro trestní stíhání.⁴⁵ Tuto odlišnou kategorizaci však pokládám za irelevantní, neboť samotnou podstatu koluzního důvodu vazby v žádném ohledu nemění.

Konkrétní skutečnosti odůvodňující obavu z koluzního jednání musí též předpokládat aktivní činnost obviněného vedenou se záměrem mařit skutečnosti závažné pro trestní stíhání. Proto se za koluzní jednání nepovažuje jen určitá důkazní situace (např. existující nesoulady ve svědeckých výpovědích, počátek vyšetřování, složité a rozsáhlé dokazování aj.), nebo že obviněný podal trestní oznámení na svědka či spoluobviněného, ať už pravdivé nebo ne.⁴⁶

5.1.3. Vazba předstižná

Opodstatněnost důvodu předstižné vazby je mnohými autory zpochybňována, neboť nenaplnuje základní účel vazby. Jelikož chrání společnost před pácháním další trestné činnosti fyzickou izolací obviněného, je pokládána spíše za „preventivně-bezpečnostní“ opatření. V. Mandák sice připouští tento nedostatek, avšak vzetí obviněného do vazby z předstižného důvodu pokládá za nejúčinnější řešení.⁴⁷ Předstižná vazba se v praxi týká především recidivistů. Jejím účelem je předcházet jak recidivě speciální, tak i druhové. Důvod předstižné vazby zohledňuje zejména trestní minulost obviněného a jeho osobnost (např. jeho osobní postoje, sklony k návykům, rodinné zázemí apod.).⁴⁸

Předstižná vazba je upravena v ust. § 67 písm. c) TrŘ. Předmětný důvod spočívá v tom, že z jednání obviněného nebo další konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že a) bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, b) dokoná trestný čin, o který se pokusil, c) vykoná trestný čin, který připravoval, d) vykoná trestný čin, kterým hrozil. Skutkové podstaty předstižné vazby jsou dány alternativně za pomoci taxativního výčtu. Půjde tedy o předstižné jednání, bude-li naplněna jedna ze čtyř skutkových podstat uvedených v § 67 písm. c) TrŘ. Důvodná obava musí být aktuální, tzn., že obviněný musí být schopen takový trestný čin spáchat, a zároveň musí existovat bezprostřední nebezpečí.⁴⁹ Z povahy

⁴⁵ Srov. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 471 nebo VICHÉREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*, 2012, č. 6, s. 19.

⁴⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 414 - 416.

⁴⁷ MANDÁK, Václav. Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 4, s. 15.

⁴⁸ VICHÉREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*, 2012, č. 6, s. 22.

⁴⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 427.

jednotlivých důvodů vyplývá, že přichází v úvahu pouze u trestných činů úmyslných, protože opakovat lze pouze úmyslnou trestnou činnost, nikoli nedbalostní.⁵⁰

Nejvíce změn se v minulosti týkalo důvodu opakování trestné činnosti. Novela TrŘ provedená zákonem č. 152/1995 Sb. zpřesnila předmětný důvod tak, že přidala do ustanovení dovětek, že pachatel bude pokračovat (nyní opakovat) v trestné činnosti, „*pro niž je stíhán*.“ Pod opakování trestné činnosti tudíž nelze zařadit jakoukoliv trestnou činnost, nýbrž jen takovou, pro niž je obviněný stíhán. Další novela TrŘ č. 265/2001 Sb. změnila pojem „*pokračování v trestné činnosti*“ na pojem „*opakování trestné činnosti*“. Podle platné právní úpravy se tedy za opakování trestné činnosti považuje opakování téhož trestného činu nebo spáchání trestného činu téže povahy, pro niž je obviněný stíhán. Z toho vyplývá, že pokračování ve stíhaném trestném činu nebo udržování protiprávního stavu vyvolaného stíhaným trestným činem nepřichází v úvahu s ohledem na § 12 odst. 11 TrŘ.⁵¹ Ústavní soud vyslovil závěr, že obviněný může být vzat do vazby na základě § 67 písm. c) TrŘ také v případě, že je za trestnou činnost stíhán poprvé, je-li dostatečně konkrétně prokázána důvodná obava, že se obviněný bude chovat způsobem předpokládajícím předstížený důvod vazby.⁵²

Co se týče dalších dvou alternativ předstíženého důvodu, musí hrozit nebezpečí dokonání téhož trestného činu, o který se obviněný pokusil nebo vykonání téhož trestného činu, který obviněný připravoval. Poslední alternativa předpokládá obavu z vykonání trestného činu, jímž obviněný hrozí. Jedná se o speciální skutkovou podstatu předstíženého důvodu vazby, která zahrnuje případy tzv. nebezpečného vyhrožování. Společným znakem těchto trestných činů je jednání spočívající např. ve vyhrožování usmrcením, ublížením na zdraví nebo jiné obdobné případy.⁵³

5.1.4. Omezení možnosti vzetí do vazby a zpřísněné důvody vazby

Trestní řád v § 68 odst. 2 upravuje překážku pro rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby v případech bagatelní trestné činnosti. Předmětný odstavec byl do trestního řádu zakotven novelou č. 265/2001 Sb., jako reakce na poměrně vysoký počet obviněných

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 472.

⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 24. února 2004, sp. zn. I. ÚS 40/2004.

⁵² VICHEREK, Roman. *Důvody vazby*. *Trestní právo*, 2012, č. 6, s. 22 – 23.

⁵³ MANDÁK, Václav. *Předstížená vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995*. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 4, s. 17.

ve vazbě stíhaných za typově méně závažnou trestnou činnost. Hlavním záměrem bylo dosáhnout zrychlení a zjednodušení trestního řízení. Nynější úprava § 68 odst. 2 TrŘ zní: „Vzít do vazby nelze obviněného, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.“⁵⁴

Při rozhodování o vzetí do vazby se k případným modifikacím trestní sazeb nepřihlíží, přičemž se zpravidla vychází z právní kvalifikace uvedené v usnesení o zahájení trestního stíhání (popř. návrhu na potrestání) dovozované z formulace § 68 odst. 2 TrŘ „obviněný je stíhán.“ To však neplatí bezvýjimečně, neboť soudce má povinnost přezkoumat, zda dosud zjištěné skutečnosti naplňují všechny znaky trestného činu, a posoudit, zda na základě těchto zjištěných skutečností nepřichází v úvahu kvalifikace za trestný čin mírnější, který by bylo možné subsumovat pod § 68 odst. 2 TrŘ. Jak se má postupovat v případě „překvalifikování“ trestného činu na mírnější, TrŘ výslovně neupravuje, proto se musí analogicky použít ustanovení § 71 odst. 2 TrŘ, na základě kterého musí být obviněný bezodkladně z vazby propuštěn.⁵⁵

Trestní řád z pravidla stanoveného v § 68 odst. 2 připouští výjimky, které upravuje v následujících dvou odstavcích. Jedná se o tzv. kvalifikované důvody vazby, jež mají za následek, že § 68 odst. 2 TrŘ se nebude aplikovat a obviněný může být vzat do vazby v případě, že svým jednáním naplnil znaky přísnější skutkové podstaty taxativně vymezené v § 68 odst. 3 nebo 4 TrŘ. Vymezení zpřísněných vazebních důvodů do značné míry navazuje na vymezení obecných důvodů vazby, avšak i přesto zpřísněné důvody vazby představují samostatnou hmotněprávní skutkovou podstatu důvodů vazby.⁵⁶

Důvod § 68 odst. 3 písm. a) TrŘ předpokládá, aby k uprchnutí nebo skrývání obviněného již fakticky došlo, nestačí jen důvodná obava z uvedeného jednání. Ke vzetí do vazby z důvodu § 68 odst. 3 písm. b) TrŘ může dojít za splnění dvou kumulativních podmínek, a to že obviněný se opakovaně (nejméně dvakrát) nedostavil na předvolání k příslušnému orgánu a současně jeho přítomnost na úkonu nebylo možné zajistit předvedením či jiným zákonným opatřením. Jde tedy o závažnější jednání obviněného blížící

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 582.

⁵⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 430 - 431.

⁵⁶ RŮŽIČKA, Miroslav. *Vazba po novele trestního řádu*. *Právní rádce*, 2002, č. 10, příloha s. VI.

se svým obsahem uprchnutí nebo skrývání. V případě důvodu dle § 68 odst. 3 písm. c) TrŘ musí být opět splněny kumulativně dvě podmínky, a to že totožnost obviněného není známa a zároveň, že se ji nepodařilo dostupnými prostředky zjistit. Totéž se vztahuje na případy, kdy obviněný uvádí nepravdivou totožnost nebo padělal anebo pozměňoval doklady o totožnosti. K naplnění důvodu v § 68 odst. 3 písm. d) TrŘ dojde za předpokladu, že obviněný již působil na svědky či spoluobviněné nebo jiným způsobem mařil objasňování skutečností důležitých pro trestní stíhání. Nestačí pouze obava z koluzního jednání, musí k němu fakticky dojít.⁵⁷

Poslední výjimkou je důvod vazby dle § 68 odst. 3 písm. e) TrŘ, který je naplněn za předpokladu, že obviněný: „*již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.*“⁵⁸ Formulace tohoto důvodu byla novelou TrŘ provedenou zákonem č. 459/2011 Sb. zpřesněna a rozšířena tak, že nyní zahrnuje i případy stejnorodé recidivy, kdy bylo zahájeno trestní stíhání proti obviněnému, který již byl za takovou trestnou činnost v minulosti odsouzen nebo potrestán, avšak v průběhu nového trestního stíhání se předpokládaného jednání v uvedeném odstavci nedopustil. Zpřesnění důvodu sjednotilo postup OČTŘ ohledně této otázky a nadále již nebude v praxi docházet k různým výkladům tohoto ustanovení.⁵⁹

Výše zmíněná novela též doplnila § 68 TrŘ o odstavec čtvrtý, jenž má efektivně ochránit zájmy poškozeného v průběhu trestního řízení před další trestnou činností obviněného. Trestní řád podmiňuje uplatnění § 68 odst. 4 úmyslným jednáním obviněného, které naplňuje předstižný důvod vazby § 67 písm. c) TrŘ a zároveň s přihlédnutím k povaze tohoto trestného činu to vyžaduje účinná ochrana poškozeného. Zákon pak demonstrativně vyjmenovává zájmy poškozeného, které je třeba chránit. Novela tímto reaguje na závažné případy násilné kriminality, ke kterým v minulosti často docházelo, kdy obviněný nejdříve spáchal vůči poškozenému méně závažný trestný čin, pro něž nemohl být vzhledem k § 68 odst. 2 TrŘ vzat do vazby a následně spáchal vůči stejnému poškozenému velmi závažný trestný čin.⁶⁰

⁵⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 433 - 436.

⁵⁸ Aktuální znění: zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁹ VICHÉREK, Roman. *Důvody vazby*. *Trestní právo*, 2012, č. 6, s. 23.

⁶⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, CHROMÝ, Jakub, PŘEPEČALOVÁ, Kateřina. „Vazební“ novela trestního řádu a její dopad na činnost státních zástupců. *Státní zastupitelství*, 1/2012, s. 16 – 17.

6. Rozhodování o vazbě

6.1. Pojem a forma rozhodnutí o vazbě

Zatímco vazební důvody představují materiální podmínku pro rozhodnutí o vzetí do vazby, rozhodování o vazbě je předmětem formálního vazebního práva. Trestní řád výslovně neupravuje, která rozhodnutí považuje za rozhodnutí o vazbě, k tomu slouží jako interpretační vodítko ust. § 74 odst. 1 TrŘ, které taxativně vypočítává rozhodnutí (konkr. § 68, 69, 71, 71a, 72, § 72a odst. 3, § 73 a 73a), proti kterým je přípustná stížnost. Zákon tedy pod pojmem „rozhodnutí o vazbě“ nemíní jen rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby na zákl. § 68 odst. 1 TrŘ, ale tento pojem je v souladu s aplikační praxí vykládán širěji.⁶¹

Tak např. rozhodnutím o vazbě je rozhodnutí soudu, kterým se obviněný bere do vazby, rozhodnutí soudu, kterým se obviněný ponechává na svobodě za současného přijetí opatření nahrazujícího vazbu, rozhodnutí soudu o dalším trvání vazby anebo rozhodnutí soudu o změně důvodů vazby aj.⁶² Naproti tomu za rozhodnutí o vazbě se nepokládá rozhodnutí státního zástupce, jímž se nepřijímá peněžitá záruka nabídnutá osobou odlišnou od obviněného dle § 73a odst. 2 písm. b) TrŘ. Totéž potvrzuje rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 23 To 519/2002 ze dne 15. července 2002, ze kterého vyplývá závěr, že pokud státní zástupce nepřijme nabídku na nahrazení vazby obviněného některým z opatření nahrazujících vazbu, nemá pravomoc sám ve věci rozhodnout a musí věc předložit k rozhodnutí soudu.⁶³ Současná právní úprava je koncipována tak, že všechna rozhodnutí o vazbě, která mají za následek vzetí či ponechání obviněného ve vazbě, může činit výhradně jen soud (soudce).⁶⁴ Státní zástupce v přípravném řízení nemůže rozhodnout v neprospěch obviněného o žádosti o propuštění z vazby, neboť je oprávněn rozhodnout pouze ve prospěch obviněného, tj. za předpokladu, že žádosti vyhoví a obviněného z vazby propustí.⁶⁵ Rozhodnutím o vazbě není ani usnesení o propuštění zadržené osoby na svobodu (§ 77 odst. 2 TrŘ) nebo zatčené osoby na svobodu (§ 69 odst. 5 TrŘ), jak uvádí Nejvyšší soud ve svém stanovisku sp. zn. Stn 4/1997 ze dne 11. června 1998. Kdežto za rozhodnutí o vazbě

⁶¹ RŮŽIČKA, Miroslav. Vazba po novele trestního řádu. *Právní rádce*, 2002, č. 10, příloha s. IX.

⁶² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 583.

⁶³ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 439 - 441.

⁶⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, CHROMÝ, Jakub, PŘEPECHALOVÁ, Kateřina. „Vazební“ novela trestního řádu a její dopad na činnost státních zástupců. *Státní zastupitelství*, 1/2012, s. 18.

⁶⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 439 - 441.

se pokládá usnesení o nahrazení vazby opatřením nahrazující vazbu a je tedy možné bránit se proti tomuto rozhodnutí stížností.⁶⁶

Rozhodnutí o vazbě mají vždy formu usnesení. Tento závěr lze vyvodit z § 119 TrŘ, které říká, že: „*Soud rozhoduje rozsudkem, kde to zákon výslovně stanoví; v ostatních případech rozhoduje, jestliže zákon nestanoví něco jiného, usnesením. Státní zástupce a policejní orgán rozhodují, jestliže zákon nestanoví něco jiného, usnesením.*“

6.2. Orgány rozhodující o vzetí obviněného do vazby

Ust. § 73b TrŘ přehledně upravuje příslušnost orgánů oprávněných rozhodovat o konkrétních úkonech týkajících se vazby. Obecným pravidlem je, že k většině rozhodnutí je příslušný soud, v přípravném řízení soudce, přičemž některá rozhodnutí soudce jsou podmíněna návrhem státního zástupce, a jen v omezených případech státní zástupce.⁶⁷

V prvním odstavci § 73b TrŘ se stanoví, že o vzetí obviněného do vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Uvedené ustanovení je provedením čl. 8 odst. 5 LZPS, které upravuje možnost vzetí do vazby jen z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu, a čl. 5 odst. 1 písm. c), odst. 2 a 3 EÚLP, které stanoví podmínky pro vzetí do vazby. V čl. 5 odst. 3 písm. c) EÚLP je použit termín „příslušný soudní orgán“, který se nejvíce přibližuje pojmu soudce či jiné úřední osobě zákonem zmocněné k výkonu soudní pravomoci.⁶⁸ V naší trestněprocesní úpravě se bude jednat pouze o soudce, neboť postavení státního zástupce v trestním řízení tyto záruky nesplňuje. Obdobnou problematikou se zabýval Ústavní soud v souvislosti s rozhodováním státního zástupce o dalším trvání vazby a vyvodil závěr, že: „*Mezi institucionální rysy vyžadované u subjektu přezkoumávajícího oprávněnost zbavení svobody patří nestrannost a nezávislost. Tyto rysy státní zástupce nesplňuje, a to jak z hlediska svého osobního statusu, tak z hlediska svého procesního postavení v trestním řízení.*“⁶⁹ Nynější úprava v TrŘ je tedy plně konformní s ústavním pořádkem i požadavky EÚLP, neboť rozhodnutí o vzetí do vazby může činit výhradně jen soud, jakožto garant nezávislosti a nestrannosti v soudním řízení.

⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 584.

⁶⁷ VICHÉREK, Roman. *Co je nového v trestním řádu od 1. 1. 2012 – II. část*. [online]. epravo.cz, 10. února 2012 [cit. 15. října 2012]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-ii-cast-80505.html>>.

⁶⁸ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Orac, 2002, s. 218 - 219 a 227.

⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/2002.

V přípravném řízení může soudce rozhodnout o vzetí do vazby výlučně jen na návrh státního zástupce. K tomuto rozhodnutí je příslušný okresní soud podle § 26 TrŘ, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který podal příslušný návrh.⁷⁰ Návrh na vzetí do vazby podává státní zástupce zpravidla z podnětu policejního orgánu, podá-li jej státní zástupce z vlastní iniciativy, má povinnost o tom informovat policejní orgán.

Příslušnost státního zástupce k podání návrhu na vzetí do vazby se určuje podle příslušnosti státních zástupců k doзору nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení. Návrh se může týkat jak osoby, jejíž osobní svoboda zatím nebyla omezena, tak i osoby zadržené jako obviněný (§ 75 TrŘ) nebo podezřelý (§ 76 odst. 1 TrŘ), popřípadě osoby omezené na osobní svobodě, která byla přistižena při činu či bezprostředně poté a ihned předána policejnímu orgánu (§ 76 odst. 2 TrŘ). Byla-li osoba zadržena dle § 75 nebo 76 TrŘ a nebylo-li rozhodnuto o jejím propuštění na svobodu dle § 77 odst. 1 TrŘ, musí ji státní zástupce do 48 hodin od okamžiku, kdy došlo k zadržení, popř. omezení osobní svobody, odevzdat soudu současně s návrhem na vzetí do vazby.

Než státní zástupce přikročí k podání návrhu na vzetí do vazby, musí obligatorně zhodnotit, zda důvody vazby dle § 67 TrŘ vyplývají z konkrétních skutečností a zda je podezření z trestné činnosti dostatečně odůvodněné. Dále musí přezkoumat, neexistují-li negativní podmínky vazby uvedené v § 68 odst. 2 TrŘ, které vylučují možnost vzít obviněného do vazby pro méně závažné trestné činy, popř. není-li dán zpřísněný důvod vazby dle § 68 odst. 3 nebo 4 TrŘ, a taktéž, zda nelze účelu vazby dosáhnout mírnějším zajišťovacím opatřením. Obsahové náležitosti návrhu na vzetí do vazby jsou blíže konkretizovány v čl. 32 POP. V návrhu státní zástupce upozorní soudce na důležité skutečnosti, jako jsou např. žádost obviněného o ustanovení obhájce, potřeba tlumočnicka a další.

Jestliže dojde k překročení doby 24 hodin od doručení návrhu, musí být obviněný bezodkladně propuštěn na svobodu dle § 77 odst. 2 TrŘ.⁷¹ Soudce musí zadrženou osobu vyslechnout a ve lhůtě 24 hodin rozhodnout o jejím propuštění na svobodu, anebo o vzetí do vazby. Soud má povinnost rozhodnout o každém návrhu, který státní zástupce podal. Státnímu zástupci naopak zákon neukládá povinnost účastnit se výslechu, záleží tedy na jeho uvážení, zda jeho účast bude nutná pro potřeby dalšího průběhu řízení. V případě, že o to

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 209.

⁷¹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 447 - 455.

zadržená osoba požádala, má soud povinnost vyrozumět obhájce o konání výslechu, je-li dosažitelný, přičemž musí respektovat lhůtu 24 hodin pro rozhodnutí.⁷² Jak již bylo uvedeno, proti rozhodnutí o propuštění zadržené osoby dle § 77 odst. 2 TrŘ není přípustná stížnost státního zástupce, jelikož se nepokládá za rozhodnutí o vazbě (§ 74 TrŘ). Stížností se lze bránit jen v případě rozhodnutí o nahrazení vazby některým z opatření nahrazujících vazbu.⁷³

Zcela nové ustanovení § 73c TrŘ, vložené do trestního řádu novelou provedenou zákonem č. 459/2011 Sb., zakotvuje obligatorní obsahové náležitosti odůvodnění rozhodnutí o vzetí do vazby a jiných rozhodnutí o vazbě, jejichž důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě. Záměrem nové úpravy je sjednocení obsahu odůvodnění rozhodnutí o vazbě, neboť praxe OČTŘ doposud vykazovala v tomto směru výraznou nejednotnost a s ohledem na závažnost zásahu do základních práv, které vazba představuje, je nutné trvat alespoň na minimálních požadavcích kladených na obsah odůvodnění. Usnesení, jímž se obviněný bere do vazby, musí obsahovat kromě obecných náležitostí stanovených v § 134 TrŘ také skutečnosti, které dostatečně odůvodňují podezření ze spáchání trestného činu, jakož i konkrétní skutečnosti opodstatňující naplnění důvodů vazby dle § 67 TrŘ, popř. zpřísněných důvodů vazby dle § 68 odst. 3 nebo 4 TrŘ a důvody, z nichž vyplývá, že účelu vazby nebylo možné dosáhnout za pomoci jiného opatření.⁷⁴

Ve fázi řízení před soudem rozhoduje o vzetí do vazby soud dle § 2 odst. 9 TrŘ. Soudem se rozumí senát, popř. samosoudce. Samosoudce rozhoduje jen v případech, o nichž to stanoví zákon, a to koná-li se řízení dle § 314a TrŘ a zjednodušené řízení dle § 314b TrŘ.⁷⁵ Návrh státního zástupce v této fázi řízení již není obligatorní, neboť soud rozhoduje z úřední povinnosti. Nově byl do ustanovení § 73b odst. 1 TrŘ přidán speciální případ rozhodnutí o vzetí do vazby zatčeného obviněného dle § 69 TrŘ v řízení před soudem. S ohledem na krátké lhůty při zatčení činilo v praxi problémy zajistit senátní rozhodování, a proto je nově k rozhodování příslušný soudce, který má stejná práva a povinnosti jako senát a jeho předseda.⁷⁶

⁷² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 604.

⁷³ Tamtéž, s. 605.

⁷⁴ Důvodová zpráva Ministerstva spravedlnosti k novele zákona č. 141/1961 Sb.

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 489.

⁷⁶ Důvodová zpráva Ministerstva spravedlnosti k novele zákona č. 141/1961 Sb.

6.3. Vazební zasedání

S problematikou rozhodování o vazbě souvisí zavedení zcela nového institutu vazebního zasedání (§ 73d – 73g TrŘ), které představuje specifickou procesní formu rozhodování týkající se vazby, v níž se realizuje právo obviněného na osobní slyšení. Úprava vazebního zasedání byla do TrŘ vložena novelou provedenou zákonem č. 459/2011 Sb. jako reakce na zrušení ust. § 242 odst. 2 TrŘ nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 45/2004 ze dne 22. března 2005.⁷⁷ Ústavní soud v předmětném nálezu konstatoval požadavek výslovného zakotvení práva obviněného být slyšen v kontradiktorním řízení, a to jak při rozhodování o vzetí do vazby, tak i rozhodování o dalším trvání vazby, neboť tehdejší úprava v TrŘ toto právo obviněnému nezaručovala v dostatečné míře.⁷⁸ Nová úprava vazebního zasedání nyní dostatečně naplňuje požadavky, které vyžaduje čl. 5 odst. 4 EÚLP a judikatura ESLP v otázce práva obviněného na osobní slyšení.

Vazební zasedání kombinuje prvky převážně veřejného zasedání doplněné některými prvky zasedání neveřejného (např. vyloučení veřejnosti z tohoto řízení). Ust. § 73d TrŘ přesně vymezuje podmínky konání veřejného zasedání, přičemž se pro rozhodování o vazbě v souladu se zásadou hospodárnosti preferuje konání hlavního líčení nebo veřejného zasedání, až následně vazebního zasedání. Účast obviněného je na veřejném zasedání obligatorní a nově ji lze zajistit i pomocí videokonferenčního zařízení. Přítomnost státního zástupce a obhájce na zasedání není nutná. Specificky je řešena otázka doby konání vazebního zasedání, kterou stanoví předseda senátu a v přípravném řízení soudce, a dále předvolávání nebo vyzoomívání. Průběh vazebního zasedání upravený v § 73g TrŘ se velmi podobá průběhu veřejného zasedání (srov. § 235 TrŘ) i provádění důkazů ve vazebním zasedání koresponduje obecné úpravě dokazování v hlavním líčení.⁷⁹

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/2004.

⁷⁹ HRUŠKA, Zdeněk, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k aktuálním změnám trestního řádu. *Trestní právo*, 2012, č. 7 – 8, s. 10 – 11.

7. Přezkoumávání důvodnosti vazby

7.1. Stížnost proti rozhodnutí o vazbě

Stížnost je obecně jediný řádný opravný prostředek proti nepravomocným usnesením. Z ust. § 141 TrŘ vyplývá, že je přípustná proti usnesení soudu a státního zástupce, jestliže to zákon výslovně připouští a rozhoduje-li tento orgán v prvním stupni. Konkrétně v § 74 TrŘ je zakotvena možnost podat stížnost proti taxativně vypočteným rozhodnutím o vazbě.

Stížnost je opravný prostředek vybudovaný na omezeném revizním principu. Z toho vyplývá, že není nutné blíže konkretizovat výrok usnesení, který je stížností napadán, postačí, bude-li se stěžovatel domáhat změny výroku, nesmí však směřovat výlučně jen proti odůvodnění usnesení (§ 145 TrŘ). Stěžovatel nemusí ve stížnosti ani uvést, v čem spatřuje procesní nesprávnost v řízení, které předcházelo jejímu vydání. Zákon taktéž nestanoví požadavky na obsahové náležitosti stížnosti, proto neodůvodnění stížnosti nebude mít za následek její zamítnutí.⁸⁰ § 142 TrŘ stanoví okruh osob oprávněných podat stížnost, jimiž jsou: a) osoba, které se usnesení přímo dotýká (zpravidla půjde o obviněného), b) osoba, jež dala k usnesení podnět svým návrhem a c) státního zástupce, a to i ve prospěch obviněného.⁸¹

Trestní řád stížnosti proti rozhodnutí o vazbě na zákl. § 74 TrŘ nepřiznává odkladný účinek, avšak v odstavci druhém zároveň stanoví dvě výjimky z tohoto pravidla. Tzn., že k výkonu vazby dojde ihned bez ohledu na podanou stížnost, přičemž obviněný může být propuštěn z vazby až v okamžiku, kdy se podanou stížností bránil úspěšně. Tato právní konstrukce je zcela opodstatněná vzhledem k naplnění účelu institutu vazby.⁸² Výjimkami z nepřípustnosti odkladného účinku stížnosti dle § 74 odst. 2 TrŘ jsou stížnost stran proti rozhodnutí o případnutí peněžité záruky státu a stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění z vazby, nejde-li o propuštění z vazby po vyhlášení zprošťujícího rozsudku. Druhá z výjimek byla novelou TrŘ provedenou zákonem č. 459/2011 Sb. uvedena do souladu s výkladem čl. 5 odst. 1 písm. c) a odst. 3 EÚLP. Aktuální úprava již nepřipouští situaci, kdy obviněný byl po vyhlášení zprošťujícího rozsudku nadále držen ve vazbě na základě stížnosti podané státním zástupcem. Nyní musí být po vyhlášení zprošťujícího rozsudku bezodkladně

⁸⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 468.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1090 - 1091.

⁸² MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, s. 171 - 172.

propuštěn na svobodu. K této změně úpravy došlo v návaznosti na zrušení původní části ust. § 74 odst. 2 TrŘ nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/2010 ze dne 20. dubna 2010. Ústavní soud dovedl neústavnost části předmětného ustanovení, jež spatřoval v tom, že „zproštění obžaloby představuje onen okamžik v rámci trestního řízení, kdy důvody pro ponechání ve vazbě vymizely nebo jsou zeslabeny na minimum, neboť obvinění se ukázalo neoprávněným, a to výrokem soudu, a proto není dán veřejný zájem na trvání vazby, který by mohl převážit nad požadavkem respektování osobní svobody.“⁸³ Původní ust. § 74 odst. 2 TrŘ, jak již bylo výše uvedeno, umožňovalo ponechání obviněného ve vazbě na základě stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění z vazby do okamžiku, než o stížnosti rozhodl soud druhého stupně.⁸⁴

O stížnosti proti rozhodnutí o vzetí do vazby rozhoduje vždy nadřízený soud v senátu. V případě, že o vazbě rozhodl státní zástupce a proti jeho rozhodnutí je přípustná stížnost, rozhoduje dle § 146a odst. 1 TrŘ soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který rozhodnutí vydal, zpravidla do pěti dnů po uplynutí lhůt k podání stížnosti všem oprávněným osobám.

Odstavec třetí § 74 TrŘ nově výslovně zakotvil postup stížnostního soudu po zrušení napadeného usnesení. Obecným pravidlem je, že stížnostní soud má po zrušení napadeného usnesení sám znovu rozhodnout o vazbě. Pouze za výjimečných okolností může zrušit rozhodnutí a věc vrátit orgánu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí, a to z důvodu zcela zásadních vad, které sám stížností orgán nemůže ve stížnostním řízení odstranit. V tomto výjimečném případě ukládá trestní řád soudci povinnost vydat příkaz k propuštění obviněného z vazby, neboť zde rozhodnutí o vzetí do vazby již neexistuje a další trvání vazby není nadále opodstatněné.⁸⁵

7.2. Žádost o propuštění z vazby

Novela TrŘ účinná od 1. 1. 2012 zavedla nové systematické uspořádání ustanovení týkajících se přezkumu trvání vazebních důvodů, jehož smyslem je zdůraznit, že k přezkumu má dojít nejdříve z podnětu obviněného (tj. podáním žádosti o propuštění z vazby), a až poté

⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 20. dubna 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/2010.

⁸⁴ Důvodová zpráva Ministerstva spravedlnosti k novele zákona č. 141/1961 Sb.

⁸⁵ VICHEREK, Roman. *Co je nového v trestním řádu od 1. 1. 2012 – II. část.* [online]. epravo.cz, 10. února 2012 [cit. 22. února 2012]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-ii-cast-80505.html>>.

přichází v úvahu přezkum z úřední povinnosti.⁸⁶ Dalším přínosem nové úpravy by mělo být odstranění některých interpretačních problémů, které doposud působily v rozhodovací praxi soudů nemalé obtíže.

Žádosti o propuštění z vazby je nově vyhrazeno samostatné ustanovení § 71a TrŘ (v předchozí úpravě byla zakotvena v rámci přezkoumávání důvodů vazby v § 72 odst. 3 a 4 TrŘ). Jako každé jiné podání musí i žádost o propuštění z vazby splňovat obecné náležitosti požadované v § 59 TrŘ a taktéž se posuzuje podle svého obsahu, nikoli podle označení.⁸⁷ Nová úprava blíže specifikuje, co se pokládá za žádost o propuštění z vazby. Výslovně je nyní zakotveno, což soudy doposud v praxi dovozovaly pouze výkladem, že za žádost o propuštění se považuje i návrh na přijetí některého z opatření nahrazující vazbu. Žadostí o propuštění však i nadále není podání příbuzných obviněného o propuštění z vazby (posuzuje se jako podnět k přezkumu), protože manžel, děti a ostatní příbuzní nejsou osoby oprávněné podat žádost o propuštění z vazby.⁸⁸ Žádost o propuštění, která byla podána ve stejné době obviněným i jeho obhájcem v zastoupení, se posuzuje společně jako jeden návrh.⁸⁹

Zákon nově zpřesňuje okamžik, od kterého může obviněný žádat o propuštění z vazby. Nyní tak může učinit kdykoli poté, co rozhodnutí o vzetí do vazby nabylo právní moci. Předchozí úprava byla nedůsledná v tom směru, že umožňovala obviněnému podat stížnost proti usnesení o vzetí do vazby zároveň se žádostí o propuštění z vazby. Postup podle nové úpravy má přispět ke zrychlení a zefektivnění rozhodovací praxe soudů a odstranit dosavadní nedostatek spočívající v duplicitním rozhodování o téže věci.⁹⁰

Ust. § 73b odst. 2 TrŘ stanoví, že o žádosti obviněného o propuštění z vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení státní zástupce, přičemž o ní musí být rozhodnuto bez zbytečného odkladu (tj. co nejdříve, kdy je to objektivně možné). Novela TrŘ provedená zákonem č. 459/2011 Sb. vypustila původní pětidenní lhůtu a nahradila ji dobou s neurčitým časovým vymezením. Tato koncepce má soudci pomoci zhodnotit každý případ co nejkompexněji a lépe zaručit obviněnému právo na výslech k otázce dalšího trvání vazby, které s ohledem na dosavadní pětidenní lhůtu nebylo možné v některých případech reálně stihnout. Nové

⁸⁶ VICHEREK, Roman. *Co je nového v trestním řádu od 1. 1. 2012 – II. část.* [online]. epravo.cz, 10. února 2012 [cit. 22. února 2012]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-ii-cast-80505.html>>.

⁸⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 480.

⁸⁸ Důvodová zpráva Ministerstva spravedlnosti k novele zákona č. 141/1961 Sb.

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 553.

⁹⁰ VICHEREK, Roman. *Co je nového v trestním řádu od 1. 1. 2012 – II. část.* [online]. epravo.cz, 10. února 2012 [cit. 22. února 2012]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-ii-cast-80505.html>>.

úpravě nelze namítat, že by obviněný byl zkrácen na svém právu být vyslechnut, a protože původní pětidenní lhůta byla pořádková, její zmeškání nemělo za následek propuštění z vazby.⁹¹

Trestní řád v § 73b odst. 2 stanoví státnímu zástupci v přípravném řízení pětidenní lhůtu pro předložení věci soudci k rozhodnutí za předpokladu, že žádosti obviněnému nevyhoví. Současně je povinen k žádosti připojit své odůvodněné stanovisko se spisem. O tomto postupu je povinen vyrozumět obviněného.⁹²

Další prostředek, který má sloužit ke zrychlení a zjednodušení vazebního řízení, spočívá v prodloužení lhůty pro opakované podávání žádosti o propuštění z vazby, a to z původních 14 dnů nově na 30 dnů od právní moci posledního rozhodnutí, kterým byla zamítnuta jeho žádost o propuštění z vazby, nebo kterým bylo rozhodnuto o dalším trvání vazby nebo o změně důvodů vazby. Uvedená úprava se neuplatní, jestliže obviněný v žádosti uvádí nové skutečnosti, které nebyly v době předchozího rozhodnutí známy. V takovém případě může obviněný podat žádost kdykoliv bez omezení. Hlavním důvodem, který vedl zákonodárce k prodloužení lhůty, byl neúměrný nárůst bezdůvodných žádostí, jimiž se soud musel obligatorně zabývat. Současná koncepce zaručující paralelní přezkum důvodů pro trvání vazby z úřední povinnosti se jeví jako dostatečná a zbytečně nezatěžuje rozhodovací činnost soudů.⁹³

7.3. Přezkoumávání důvodnosti vazby z úřední povinnosti

Jak již bylo výše zmíněno, novela TrŘ provedená zákonem č. 459/2011 Sb. upřednostňuje přezkum trvání důvodů vazby na základě žádosti obviněného o propuštění z vazby. Teprve až v případě, že taková žádost nebyla podána, následuje přezkum z úřední povinnosti. Nově koncipované ust. § 71 TrŘ zakotvuje obecnou povinnost všech OČTŘ v průběhu celého trestního řízení přezkoumávat, zda důvody vazby nadále trvají nebo zda se nezměnily (tzn., nedošlo-li ke změně právní kvalifikace jednání obviněného na trestný čin podléhající ust. § 68 odst. 2 TrŘ a pokud ano, nenaplnuje-li některý ze zpřísněných důvodů vazby dle § 68 odst. 3 nebo 4 TrŘ), a zda nelze vazbu nahradit některým

⁹¹ VICHEREK, Roman. *Co je nového v trestním řádu od 1. 1. 2012 – II. část*. [online]. epravo.cz, 10. února 2012 [cit. 22. února 2012]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-ii-cast-80505.html>>.

⁹² Důvodová zpráva Ministerstva spravedlnosti k novele zákona č. 141/1961 Sb.

⁹³ Tamtéž.

z nahrazujících opatření (§ 73 a 73a TrŘ). OČTŘ musí zároveň zkoumat, zda ponechání obviněného ve vazbě vyžaduje obtížnost věci nebo jiné závažné důvody, pro které nelze trestní stíhání skončit, a zda by propuštěním obviněného bylo zmařeno nebo ztíženo dosažení účelu trestního stíhání. Lze konstatovat, že nová úprava zesiluje uplatnění zásady subsidiarity a výjimečnosti vazby.⁹⁴ Okolnosti, za kterých nebylo možné trestní stíhání pro obtížnost věci či z jiných závažných důvodů skončit, je třeba vykládat vzhledem ke složitosti a rozsahu potřebného dokazování v konkrétní věci. Zásadně těmito okolnostmi nebudou průtahy zapříčiněné na straně OČTŘ, na které se v praxi nejčastěji odkazuje.⁹⁵

Výše uvedená povinnost se vztahuje v přípravném řízení i na vyšetřující policejní orgán. Zákon mu sice nesvěřuje pravomoc propustit obviněného z vazby, ale pokud zjistí, že důvody vazby pominuly, je povinen podat předmětný návrh dozorujícímu státnímu zástupci.

Státní zástupce v rámci dozoru nad zachováním zákonnosti v průběhu celého přípravného řízení má tutéž povinnost. Jestliže důvody vazby pominuly, vydá rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby, což může činit jak na základě podnětu policejního orgánu, tak i z vlastní iniciativy.⁹⁶

Soudce má povinnost v přípravném řízení přezkoumat důvodnost vazby pouze ve vypočtených případech, a to při rozhodování o a) žádosti o propuštění z vazby, b) návrhu státního zástupce na rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě, c) změně důvodů vazby, je-li shledán nový důvod vazby, d) stížnosti proti usnesení státního zástupce o vazbě. Výslovným uvedením případů, kdy je soud povinen zkoumat důvody vazby, došlo k odstranění nedostatku dosavadní úpravy, která vzbuzovala dojem, že soud v přípravném řízení zkoumá důvody vazby pouze při rozhodování o stížnosti státního zástupce na zákl. § 146a odst. 1 TrŘ.⁹⁷

Obecná povinnost průběžně přezkoumávat důvody vazby se v řízení před soudem vztahuje výhradně jen na soud. V této fázi řízení mají státní zástupce i obviněný postavení strany (§ 12 odst. 6 TrŘ), tudíž mohou činit soudu pouze návrhy na propuštění obviněného z vazby nebo na změnu vazebních důvodů.⁹⁸

⁹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, CHROMÝ, Jakub, PŘEPECHALOVÁ, Kateřina. „Vazební“ novela trestního řádu a její dopad na činnost státních zástupců. *Státní zastupitelství*, 1/2012, s. 17.

⁹⁵ VANTUCH, Pavel. Trvání vazby. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 7, s. 58.

⁹⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 473 - 474.

⁹⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, CHROMÝ, Jakub, PŘEPECHALOVÁ, Kateřina. „Vazební“ novela trestního řádu a její dopad na činnost státních zástupců. *Státní zastupitelství*, 1/2012, s. 17.

⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 551.

8. Trvání vazby

8.1. Obecný výklad

Problematika trvání vazby je vzhledem k výraznému zásahu do osobní svobody jednotlivce předmětem úpravy řady mezinárodních dokumentů. Kupř. MPOPP v čl. 9 odst. 3 zaručuje každému, kdo byl zatčen či zadržen na základě obvinění z trestného činu, právo na trestní řízení v přiměřené době anebo na propuštění. Čl. 5 odst. 3 EÚLP obdobně stanoví, že každý má mj. právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Stejně záruky jsou v souladu s mezinárodní úpravou poskytovány na národní úrovni v čl. 8 odst. 5 Listiny, jež stanoví, že nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem. Trestní řád v § 2 odst. 4 zakotvuje obecnou zásadu rychlosti trestního řízení, jež je prakticky provedením výše zmíněných garancí. Konkrétně ust. § 71 - 72b TrŘ upravuje problematiku trvání vazby a nejvyšší přípustné doby trvání vazby. Vazba může trvat jen nezbytně nutnou dobu (§ 72a odst. 1 TrŘ), což znamená, že by maximální přípustná délka vazby neměla být nutně vyčerpána, jelikož by vazební věci měly být vyřizovány přednostně a s největším urychlením, tzn. před nevazebními věcmi. Nástrojem soužícím k urychlení vazebních věcí je výslovné stanovení lhůt pro provádění či trvání procesních úkonů.⁹⁹ I přesto však nesmí být rychlost vazebních řízení na újmu zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a garancí základních práv a svobod obviněnému.¹⁰⁰

Výrazné posílení zrychlení vazebního řízení přinesla novela TrŘ provedená zákonem č. 265/2001 Sb., která radikálně změnila rozhodovací mechanismus prodlužování trvání vazby. Zavedla systém, jehož podstata spočívá v povinném rozhodování o dalším trvání vazby v pravidelných intervalech. Dále omezila často kritizované nejvyšší přípustné délky trvání vazby a nově stanovila povinnost vázat délku vazby na typovou závažnost trestného činu. Hlavním odůvodněním uvedené praxe byla skutečnost, že typová závažnost trestného činu převážně odpovídá i skutkové složitosti daného případu a času nutného k jeho objasnění. Újma v podobě omezení osobní svobody obviněného nacházejícího se ve vazbě, zcela logicky nesmí převyšovat hrozící délku trestu odnětí svobody.¹⁰¹ K dalším změnám právní úpravy rozhodování o dalším trvání vazby došlo přijetím novely TrŘ provedené zákonem č. 459/2011 Sb., která opět do jisté míry pozměnila dosavadní mechanismus pravidelného

⁹⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 486.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 521.

¹⁰¹ RŮŽIČKA, Miroslav. *Vazba po novele trestního řádu*. *Právní rádce*, 2002, č. 10, příloha s. IX.

rozhodování. Snaží se odstranit některé nedostatky objevující se v aplikační praxi, zejména zjednodušit duplicitní rozhodování o dalším trvání vazby a zrychlit tím průběh vazebního řízení.¹⁰²

Doba vazby se zásadně posuzuje nezávisle na délce trestního řízení. Lhůty stanovené pro rozhodnutí o dalším trvání vazby mají charakter lhůt propadných nikoli pořádkových, z toho vyplývá, že nedodržení lhůty z jakéhokoli důvodu má za následek neprodlené propuštění obviněného z vazby na svobodu (§ 72 odst. 1 TrŘ).¹⁰³

Na rozhodnutí o dalším trvání vazby je nutné klást vyšší požadavky než na rozhodnutí o vzetí do vazby. K požadavku přezkoumání trvání zákonných důvodů vazby dle § 67 TrŘ, popř. § 68 odst. 3 nebo 4 TrŘ, musí přistoupit další obligatorní podmínka uvedená v § 71 odst. 1 TrŘ, a to že ponechání obviněného ve vazbě vyžaduje obtížnost věci nebo jiné závažné důvody, pro které nelze trestní stíhání skončit, a zároveň by propuštěním obviněného z vazby bylo zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání. Jak již bylo výše zmíněno, tuto skutečnost je zapotřebí vykládat objektivně v návaznosti na složitost a rozsah nutného dokazování. Nedostatek podmínek nelze nahradit pouhými úvahami o závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán.¹⁰⁴ V praxi jsou taková rozhodnutí nejčastěji odůvodňována složitostí konkrétního případu, závažností spáchaného trestného činu či nedosažitelností svědků. Složitost věci musí vykazovat určitý stupeň mimořádnosti, nelze tedy zásadně přihlížet např. k průtahům zaviněným organizačními potížemi na straně OČTŘ. V praxi se lze setkat s případy, kdy soudy svá rozhodnutí odůvodňují pouze doslovnou citací § 71 odst. 1 TrŘ. Z toho lze vyvodit závěr, že takové rozhodnutí nesplňuje zákonem vyžadované obsahové požadavky, neboť neobsahuje přezkoumatelné odůvodnění. Je tedy nutné, aby rozhodnutí o dalším trvání vazby bylo náležitě odůvodněno a poukazovalo na skutečnosti, v jejichž důsledku nebylo možné řízení skončit.¹⁰⁵

8.2. Rozhodování o dalším trvání vazby

Rozhodování o dalším trvání vazby zahrnuje 3 varianty, a to a) rozhodování o dalším trvání vazby na návrh státního zástupce v přípravném řízení, b) rozhodování o dalším trvání

¹⁰² RŮŽIČKA, Miroslav, CHROMÝ, Jakub, PŘEPECHALOVÁ, Kateřina. „Vazební“ novela trestního řádu a její dopad na činnost státních zástupců. *Státní zastupitelství*, 1/2012, s. 17 – 18.

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 525.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 526.

¹⁰⁵ VANTUCH, Pavel. Trvání vazby. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 7, s. 57 - 59.

vazby po podání obžaloby v řízení před soudem, c) rozhodování o dalším trvání vazby v řízení o opravném prostředku.¹⁰⁶

V souladu s rozhodovací praxí Ústavního soudu byla novelou TrŘ provedenou zákonem č. 459/2011 Sb. státním zástupcům odejmuta pravomoc rozhodovat o dalším trvání vazby, jejímž důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě. Ústavní soud již několikrát konstatoval, že státní zástupce s ohledem na své procesní postavení nespĺňuje dostatečnou záruku nezávislosti a nestrannosti v trestním řízení, kterou garantuje jen soud. Novelizovaná úprava v ust. § 73b TrŘ proto nadále předpokládá, že veškerá rozhodnutí o vazbě, která mají za následek ponechání obviněného ve vazbě (tj. v neprospěch obviněného), činí výhradně jen soud, popř. v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce.¹⁰⁷

Úprava účinná od 1. 1. 2012 vyžaduje, aby orgán příslušný k rozhodování o dalším trvání vazby vzal v úvahu žádost obviněného o propuštění z vazby. Jelikož zákon již výslovně považuje rozhodnutí o žádosti o propuštění obviněného z vazby za rozhodnutí o vazbě, bude soud rozhodovat z úřední povinnosti v tříměsíční lhůtě až v případě, že nebyla taková žádost podána. Záměrem je zamezit nežádoucímu oběhu spisů mezi OČTŘ a především odstranit nadbytečné duplicitní rozhodování. Podle předchozí úpravy bylo běžné, že paralelně probíhalo jak řízení o prodloužení vazby na návrh státního zástupce, tak i řízení o žádosti o propuštění z vazby podané obviněným. Obě řízení však vykazovala věcně shodné prvky spočívající ve stejném hodnocení otázek i provádění stejných důkazů.¹⁰⁸ Mechanismus pravidelného rozhodování ve lhůtě nejpozději tří měsíců je zachován i nadále. Trestní řád v § 72 odst. 2 stanoví státnímu zástupci na doručení návrhu na vydání rozhodnutí o dalším trvání vazby prekluzivní lhůtu nejpozději 15 dnů před uplynutím lhůty tří měsíců.

Neskončila-li vazba v přípravném řízení, rozhoduje o dalším trvání vazby v řízení před soudem soud. V souladu s ust. § 72 odst. 3 TrŘ je soud povinen nejpozději do 30 dnů, kdy u něj byla podána obžaloba nebo kdy mu byl doručen spis na základě rozhodnutí o postoupení nebo přikázání věci obviněného nacházejícího se ve vazbě, rozhodnout, zda se obviněný nadále ponechává ve vazbě nebo zda se z vazby propouští. Pokud soud nedodrží

¹⁰⁶ VICHEREK, Roman. *Co je nového v trestním řádu od 1. 1. 2012 – II. část.* [online]. epravo.cz, 10. února 2012 [cit. 22. února 2012]. Dostupné na < <http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-ii-cast-80505.html> >.

¹⁰⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, CHROMÝ, Jakub, PŘEPECHALOVÁ, Kateřina. „Vazební“ novela trestního řádu a její dopad na činnost státních zástupců. *Státní zastupitelství*, 1/2012, s. 17.

¹⁰⁸ VICHEREK, Roman. *Co je nového v trestním řádu od 1. 1. 2012 – II. část.* [online]. epravo.cz, 10. února 2012 [cit. 22. února 2012]. Dostupné na < <http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-ii-cast-80505.html> >.

uvedenou lhůtu nebo nerozhodne o tom, že se obviněný ponechává ve vazbě, musí být bezodkladně propuštěn na svobodu.

Jestliže tříměsíční doba trvání vazby skončí v průběhu řízení o opravném prostředku před nadřízeným soudem, je k rozhodnutí příslušný tento nadřízený soud, přičemž soud prvního stupně má povinnost upozornit nadřízený soud o konci této lhůty. Rozhodnutí nadřízeného soudu o dalším trvání vazby se pokládá za rozhodnutí učiněné v prvním stupni a tudíž je proti němu přípustná stížnost dle § 141 TrŘ.¹⁰⁹

Nepřekročitelné maximální lhůty stanovené pro rozhodnutí o dalším trvání vazby jsou od účinnosti novely č. 459/2011 Sb. výslovně vymezené jako propadné. Nedodržení lhůty musí vést k okamžitému propuštění obviněného z vazby. Příslušný orgán rozhodující o vazbě musí bezodkladně vydat příkaz k propuštění z vazby a neprodleně jej doručit příslušné vazební věznici, která je odpovědná za okamžitý výkon tohoto příkazu.¹¹⁰

8.3. Nejvyšší přípustná doba trvání vazby

Zákonné předpoklady pro stanovení nejvyšší přípustné doby trvání vazby upravuje trestní řád v ust. § 72a a 72b. Rozsáhlá novela TrŘ provedená zákonem č. 265/2001 Sb. razantně snížila maximální limity pro trvání vazby a zároveň stanovila povinnost vázat je na typovou závažnost stíhaného jednání. Jelikož se tato úprava v praxi osvědčila, byla převzata s menšími úpravami i poslední novelou trestního řádu účinnou od 1. ledna 2012.

Podle aktuální úpravy nesmí celková doba trvání vazby v trestním řízení přesáhnout

- a) jeden rok, je-li vedeno trestní stíhání pro přečin,¹¹¹
- b) dva roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin,¹¹²
- c) tři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin,¹¹³
- d) čtyři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, za který lze podle trestního zákona uložit výjimečný trest.^{114/115}

¹⁰⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 508 - 510.

¹¹⁰ Důvodová zpráva Ministerstva spravedlnosti k novele zákona č. 141/1961 Sb.

¹¹¹ Dle § 14 odst. 2 TrZ jsou přečiny všechny nedbalostní trestné činy a úmyslné trestné činy, na něž TrZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

¹¹² Dle § 14 odst. 3 TrZ jsou zločiny všechny trestné činy, které nejsou dle TrZ přečiny.

¹¹³ Dle § 14 odst. 3 TrZ jsou zvlášť závažnými zločiny úmyslné trestné činy, na něž TrZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

¹¹⁴ Dle § 54 TrZ je výjimečným trestem trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let anebo trest na doživotí.

Kromě dodržení nejvyšší přípustné doby trvání vazby musí dle § 72a odst. 2 TrŘ přistoupit ještě další obligatorní předpoklad, a to že jedna třetina maximální lhůty musí připadat na přípravné řízení a dvě třetiny na řízení před soudem. Není přípustné uvedenou délku jakkoli mezi sebou započítávat či přesunovat. Pokud je v průběhu řízení dosaženo nejvyšší přípustné délky trvání vazby, musí být obviněný nejpozději v poslední den této lhůty propuštěn z vazby na svobodu. Koná-li se společné řízení v případě souběhu více trestných činů, je výchozím kritériem pro určení nejvyšší přípustné doby trvání vazby čin kvalifikovaný jako nejpřísněji trestný, který se zároveň musí týkat některého z důvodů vazby, pro něž je obviněný stíhán. Vyloučení tohoto trestného činu k samostatnému řízení by znamenalo, že v původním řízení by se muselo vycházet z maximálního limitu trvání vazby pro ostatní zbylé nejpřísnější trestné činy. Stejný postup by se opět uplatnil, pokud by došlo ke spojení věcí v jedno společné řízení.¹¹⁶ Ustanovení § 72a odst. 2 posl. věty TrŘ předvídá případ, kdy dojde ke změně právní kvalifikace skutku na skutek mírněji trestný a vykonaná délka vazby již překročila maximální lhůtu trvání vazby. Předchozí právní úprava účinná do 31. 12. 2011 řešila tento případ tak, že obviněný musel být propuštěn z vazby ve lhůtě 15 dnů od upozornění na změnu právní kvalifikace. Ústavní soud v návaznosti na judikaturu ESLP vyvodil závěr, že lhůta 15 dnů se jeví jako nepřiměřeně dlouhá vzhledem k závažnému zásahu do základních práv obviněného, a proto nelze přijmout žádné opodstatnění pro lhůtu 15 dnů dalšího držení obviněného ve vazbě, aniž by k tomu existoval zákonný důvod. Novela TrŘ provedená zákonem č. 459/2011 Sb. proto uvedenou lhůtu vypustila a nahradila ji požadavkem neprodleného propuštění obviněného z vazby.¹¹⁷

Specifický režim pro nejvyšší přípustnou délku trvání koluzní vazby (§ 67 písm. b) TrŘ) je upraven v odstavci třetím § 72a TrŘ. Koluzní vazba může trvat nejdéle 3 měsíce, nebylo-li však zjištěno, že obviněný již působil na svědky či spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Pokud se obviněný dopustil uvedeného jednání, rozhodne soud o ponechání ve vazbě nad stanovenou lhůtu tří měsíců a omezení se v takovém případě neuplatní.¹¹⁸

Ustanovení § 72a odst. 4 TrŘ sjednocuje přesný počátek doby trvání vazby, který počíná v den, kdy byl obviněný omezen na osobní svobodě. Pokud byla státnímu zástupci věc

¹¹⁵ Aktuální znění: zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 510 - 513.

¹¹⁷ Důvodová zpráva Ministerstva spravedlnosti k novele zákona č. 141/1961 Sb.

¹¹⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 524.

vrácena k došetření, započítává se do celkové délky maximálního trvání vazby.¹¹⁹ Tento názor podpořil také Ústavní soud, jenž dovedl následující: „*Jelikož se věc vrací do stavu přípravného řízení a nezačíná přípravné řízení nové, vyplývá z toho, že rovněž v případě dalšího trvání vazby se bez jakýchkoli pochybností jedná o omezení osobní svobody, které v daném okamžiku nezačíná, nýbrž pokračuje, a to ve stadiu přípravného řízení.*“¹²⁰

Trestní řád v § 72a odst. 5 výslovně vypočítává specifická řízení, ve kterých se délka trvání vazby posuzuje samostatně a nezávisle na délce vazby v původním řízení. Tzn., že všechny výše uvedené lhůty začínají běžet od počátku. Jedná se zejména o řízení o mimořádném opravném prostředku, řízení o výkonu trestu vyhoštění aj.

¹¹⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 510 - 513.

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 11. 1997, sp. zn. III. ÚS 337/1997.

9. Opatření nahrazující vazbu

9.1. Obecně k institutu opatření nahrazující vazbu

Hlavní funkcí opatření nahrazujících vazbu je zajištění přítomnosti obviněného na trestním řízení a zabránění mu v jednání, které by trestní řízení mohlo ohrozit.¹²¹ Výhoda pro obviněného spočívá v menším zásahu do jeho základních práv a svobod a vyhnutí se negativním vlivům v prostředí vazební věznice. Značným přínosem se taktéž jeví zachování sociálních vazeb obviněného s blízkým okolím.¹²² Trestní řád po novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb. umožňuje nahradit vazbu čtyřmi druhy opatření, jimiž jsou:

- a) záruka zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby (§ 73 odst. 1 písm. a) TrŘ),
- b) písemný slib obviněného (§ 73 odst. 1 písm. b) TrŘ),
- c) dohled probačního úředníka (§ 73 odst. 1 písm. c) TrŘ),
- d) peněžitá záruka (§ 73a TrŘ).¹²³

Jednotlivé druhy opatření mohou být uplatněny v závislosti na konkrétních okolnostech jednotlivě nebo různě v kombinaci vedle sebe.¹²⁴

Vazbu dospělých obviněných nelze nahradit žádným opatřením, existuje-li koluzní důvod vazby (§ 67 písm. b) TrŘ), přičemž za pomoci výkladu *a minori ad maius* lze dovodit, že totéž platí pro zpřísněný důvod vazby (§ 68 odst. 3 písm. d) TrŘ). Z výše uvedeného vyplývá, že vazbu lze nahradit alternativním opatřením, je-li dán důvod vazby útekové (§ 67 písm. a) TrŘ) anebo vazby předstižné (§ 67 písm. c) TrŘ), popř. jsou-li dány oba.¹²⁵ Orgán rozhodující o vazbě musí náležitě zkoumat skutečnosti spočívající v zákonných podmínkách pro jednotlivá opatření nahrazující vazbu uvedená v § 73 odst. 1 a § 73a odst. 1 a 2 TrŘ, dále musí vzít v úvahu povahu projednávaného případu, osobu obviněného, jakož i konkrétní obsah nabízeného opatření, včetně možnosti dosažení účelu vazby.¹²⁶ Na základě těchto úvah může být učiněno rozhodnutí, zda vzhledem k přijetí nabízeného opatření se obviněný ponechává na svobodě nebo se propouští na svobodu, anebo že se opatření

¹²¹ ZEMAN, Petr a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 13.

¹²² ZEMAN, Petr a kol. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 5, s. 144.

¹²³ ZSVM v ust. § 50 výčet opatření rozšiřuje ve vztahu k mladistvým pachatelům o možnost umístění mladistvého v péči důvěryhodné osoby.

¹²⁴ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 228.

¹²⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 524 - 525.

¹²⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 562.

nepřijímá a zároveň musí být rozhodnuto o vzetí obviněného do vazby, popř. o jeho ponechání ve vazbě. Orgán rozhodující o vazbě rozhoduje o možnosti nahrazení vazby jak z úřední povinnosti, tak i na návrh obviněného, popř. státního zástupce. Rozhodnutí, týkající se přijetí či nepřijetí opatření nahrazující vazbu, mají dle § 74 TrŘ povahu rozhodnutí o vazbě a je proti nim přípustná stížnost, jíž není přiznán odkladný účinek. Aktuální právní úprava v § 73b odst. 2 TrŘ přiznává státnímu zástupci v přípravném řízení oprávnění rozhodnout o vazbě v jediném případě, a to rozhodnout o propuštění obviněného z vazby za současného přijetí nabízeného opatření. Ve stádiu řízení po podání obžaloby rozhoduje o přijetí opatření nahrazující vazbu výhradně soud.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. května 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003 k problematice trvání opatření nahrazujících vazbu vyslovilo závěr, že: „*Instituty nahrazující vazbu upravené v ustanoveních § 73 a 73a TrŘ jsou neoddělitelně spjaty s přípustnou existencí vazby v tom kterém stádiu trestního stíhání, tj. jsou vázány na existenci důvodů vazby a její přípustnost z hlediska zákonných vazebních lhůt.*“¹²⁷ Otázka zrušení či změny nahrazujících opatření je výslovně řešena jen ve vztahu k peněžitě záruce v § 73a odst. 5 TrŘ. Z důvodu absence ustanovení, které by upravovalo možnost zrušení ostatních opatření (záruky, slibu, dohledu), by se mělo analogicky postupovat podle ust. § 73a odst. 5 TrŘ.¹²⁸ Pokud obviněný neplní povinnosti, které mu byly uloženy v souvislosti s opatřením nahrazujícím vazbu, nemusí dojít bezpodmínečně k rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby, ale obviněný se vystavuje vysokému riziku, že tak soud a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce rozhodne.

9.1.1. Záruka za další chování obviněného (§ 73 odst. 1 písm. a) TrŘ

Záruku za další chování obviněného může nabídnout zájmové sdružení občanů nebo důvěryhodná osoba. Výčet zájmových sdružení občanů zaměřených na charitativní účely podává § 3 odst. 1 TrŘ, z nichž zákon výslovně vylučuje politické strany a politická hnutí. Možnost nabídnutí záruky zájmového sdružení občanů je projevem základní zásady spolupráce se zájmovými sdruženími občanů vyjádřené v § 2 odst. 7 TrŘ. Důvěryhodnou osobou může být jen fyzická osoba, která je schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného. Tuto podmínku splňuje osoba, u které existuje určitý vztah k obviněnému, jako je

¹²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. května 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003.

¹²⁸ Tamtéž.

např. u rodičů nebo příbuzných obviněného, nadřízeného zaměstnance obviněného apod. Za takovou osobu se však nepokládá obhájce obviněného vzhledem k absenci užšího vztahu k obviněnému.¹²⁹ Nabízená záruka musí dostatečně konkrétně obsahovat jednak opatření spočívající v tom, že se obviněný dostaví vždy na vyzvání k příslušnému OČTŘ a že s předstihem oznámí vzdálení se z místa pobytu, což by mělo zamezit obavě z uprchnutí nebo skrývání se obviněného (§ 67 písm. a) TrŘ), tak i nabídku příznivého dohledu nad dalším chováním obviněného, která má čelit obavě z jednání předpokládajícího předstížený důvod vazby (§ 67 písm. c) TrŘ).¹³⁰ Soud a v přípravném řízení státní zástupce mají povinnost vyplývající z § 73 odst. 2 TrŘ seznámit toho, kdo nabízí záruku za další chování obviněného, s podstatou obvinění a skutečnostmi, které zakládají důvod vazby.

P. Vantuch zmiňuje ve svém článku problémy vyskytující se v praxi při aplikaci tohoto opatření. Poukazuje zejména na praktickou nemožnost přijetí záruky zájmového sdružení občanů v případě zadrženého obviněného, neboť z časového hlediska je obviněný omezen krátkými lhůtami stanovenými pro rozhodnutí o vazbě. K přijetí záruky v praxi dochází ve většině případů až v době, kdy se obviněný ve vazbě již nachází.¹³¹ Institut záruky je nejméně využívaným alternativním opatřením. Nedostatek využití je spatřován v jeho nedůvěryhodnosti a nevyužitelnosti k předpokládanému účelu, protože v mnoha případech nejsou osoby v okolí obviněného schopny příznivě na něj působit.¹³²

9.1.2. Písemný slib obviněného (§ 73 odst. 1 písm. b) TrŘ)

Slib, učiněný v písemné formě, může dát výhradně jen obviněný a musí být jím vlastnoručně podepsán. Písemný slib musí obsahovat závazek obviněného, že povede řádný život, zejména že se nedopustí další trestné činnosti, na vyzvání se dostaví k příslušnému OČTŘ, předem oznámí vzdálení se z místa pobytu a že splní povinnosti a dodrží omezení, která se mu uloží. Povinností k určitému jednání může být např. povinnost dostavit se k příslušnému OČTŘ, oznámit vzdálení se z místa bydliště, ohlásit změnu bydliště apod.

¹²⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 564.

¹³⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 527 - 528.

¹³¹ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 8, s. 58 - 59.

¹³² ZEMAN, Petr a kol. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 5, s. 144.

Omezení určitého jednání může naopak spočívat např. v zákazu nadměrného požívání alkoholických nápojů, zákazu návštěv sportovních zápasů, zákazu hrát hazardní hry apod.¹³³

Písemný slib je v praxi nejčastěji nabízeným opatřením nahrazující vazbu, avšak v mnoha případech není příslušnými orgány k rozhodnutí přijímán. Častým důvodem je negativní postoj státního zástupce vyjádřený v návrhu na vzetí obviněného do vazby, ke kterému se soud přikloní.¹³⁴ Ač se přijetí písemného slibu po formální stránce jeví jako jednoduché, ze strany soudu přetrvává značná nedůvěra v upřímnost slibu ze strany obviněného.¹³⁵ Z hlediska efektivnějšího využívání tohoto opatření se domnívám, že by byla vhodná kumulace slibu s jinými alternativními opatřeními, zejména dohledem probačního úředníka nebo peněžitě záruky.

9.1.3. Dohled probačního úředníka (§ 73 odst. 1 písm. c) TrŘ)

Od účinnosti novely TrŘ provedené zákonem č. 256/2001 Sb. je v ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) a § 73 odst. 3 TrŘ v souvislosti s § 27b odst. 1 písm. a) TrŘ upravena možnost nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. Úprava v TrŘ vychází ze zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Na specifický případ dohledu probačního úředníka nad obviněným lze přiměřeně užít při vymezení a upřesnění dohledu ve výroku rozhodnutí obecnou úpravu dohledu probačního úředníka v ust. § 49 až § 51 TrZ.¹³⁶ Dohledem se ve smyslu § 49 TrZ rozumí pravidelný osobní kontakt obviněného s probačním úředníkem, spolupráce s ním a kontrola podmínek stanovených obviněnému přímo zákonem nebo uložených v rozhodnutí.

Jestliže byl nad obviněným vysloven dohled probačního úředníka, musí se podrobit povinností vyplývajícím ex lege z ustanovení § 73 odst. 3 TrŘ, a to dostavit se ve stanovených lhůtách k probačnímu úředníkovu, měnit místo pobytu jen s jeho souhlasem a podrobit se dalším omezením, která jsou obviněnému uložena přímo ve výroku příslušného rozhodnutí a směřují k tomu, aby se obviněný nedopustil další trestné činnosti a nemařil

¹³³ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 528 - 529.

¹³⁴ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 318.

¹³⁵ ZEMAN, Petr a kol. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 5, s. 144.

¹³⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 564.

průběh trestního řízení.¹³⁷ Uloženým omezením může být např. povinnost podrobit se léčebným programům, psychologickému poradenství apod.¹³⁸

Jak uvádí P. Vantuch, důvodem sporadického využívání opatření dohledu v praxi je příliš obecná formulace § 73 odst. 1 písm. c) TrŘ, ze které nelze jasně vyvodit závěr, za jakých podmínek lze opatření dohledu ještě aplikovat, a za jakých již nikoliv. Lze se tak setkat se dvěma extrémními výklady tohoto ustanovení, a to nahrazení vazby dohledem v případě všech obviněných, anebo naopak žádného.¹³⁹ Podle mého názoru by bylo vhodné uvedené ustanovení doplnit o další konkrétní skutečnosti, které musí příslušný orgán vzít v úvahu jako vodítko při rozhodování o nahrazení vazby dohledem. Probační úředníci dále kritizují absentující povinnost OČTŘ pravidelně přezkoumávat existenci vazebních důvodů v případech nahrazení vazby, což má za následek, že dohled může fakticky trvat neomezenou dobu, a to až do nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku. V praxi tudíž dochází k nejednotnému postupu v otázce ukončení dohledu, tzn. v jakém okamžiku a za jakých podmínek může být dohled ukončen (vyjma pravomocného rozsudku).¹⁴⁰

9.1.4. Peněžitá záruka § 73a TrŘ

Podstata peněžitě záruky (tzv. kauce) spočívá v působení na vůli obviněného pod hrozbou majetkové újmy, která může vzniknout v případě nedodržení zákonných podmínek stanovených v § 73a TrŘ.¹⁴¹ Institut peněžitě záruky, který má v trestním právu dlouholetou tradici, vykazuje jisté odlišnosti oproti ostatním druhům nahrazujících opatření, proto jej TrŘ upravuje v samostatném ustanovení § 73a TrŘ.

Peněžitá záruka může být dle § 73a odst. 1 TrŘ přijata, existuje-li důvod vazby uvedený v § 67 písm. a) nebo c) TrŘ. Zákon však vylučuje možnost přijetí kauce v případě vazebního důvodu dle § 67 písm. c) TrŘ, je-li obviněný stíhán pro trestný čin v tomto ustanovení výslovně uvedený. Nabídku složení peněžitě záruky může dát obviněný nebo se souhlasem obviněného i jiná osoba, která musí být předem seznámena s podstatou obvinění a

¹³⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 530.

¹³⁸ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 11, s. 54.

¹³⁹ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 321.

¹⁴⁰ ZEMAN, Petr a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 90.

¹⁴¹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 531.

se skutečnostmi, v nichž je sledován důvod vazby.¹⁴² Orgán rozhodující o vazbě může dle § 73a odst. 2 TrŘ rozhodnout o přípustnosti přijetí peněžitě záruky a zároveň stanoví výši peněžitě záruky a způsob jejího složení, nebo může rozhodnout, že peněžitou záruku nepřijímá. Kauční systém rozhodování o peněžitě záruce probíhá ve dvou fázích, přičemž první rozhodnutí podmiňuje druhé. Pokud má být peněžitá kauce přijata, musí být nejdříve vydáno rozhodnutí o přípustnosti peněžitě záruky, obsahující určení její výše a způsobu složení, následně může být rozhodnuto o ponechání obviněného na svobodě nebo o jeho propuštění z vazby za současného složení peněžitě záruky určené podle předchozího rozhodnutí. Při určování výše peněžitě záruky musí orgán rozhodující o vazbě přihlížet ke skutečnostem uvedeným v § 73a odst. 2 písm. a) TrŘ a zároveň je limitován pouze dolní hranicí odpovídající výši 10 000 Kč. V praxi se výše kauce pohybuje v rozmezí od několika desítek tisíc až do několika desítek milionů korun. Běžný způsob složení kauce je složení peněžitě částky na bankovní účet příslušného OČTŘ.¹⁴³

Jestliže se obviněný dopustí jednání popsaného pod písm. a) až d) v ust. § 73a odst. 4 TrŘ, rozhodne soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, že peněžitá záruka připadá státu. Na možnost propadnutí záruky státu musí být obviněný nebo jiná osoba, která kauci složila, předem upozorněni (tzn., ještě než bylo rozhodnuto o připadnutí záruky státu, ale i před případným jednáním obviněného). Toto upozornění bývá součástí usnesení, jimiž se rozhoduje o přípustnosti přijetí peněžitě záruky. Nejčastějším důvodem připadnutí peněžitě záruky státu v praxi bývá, že obviněný uprchne do ciziny, popř. že se skrývá na území ČR.¹⁴⁴

V průběhu trestního řízení musí být důvody trvání peněžitě záruky přezkoumávány stejně jako důvody vazby. Pominou-li důvody, které vedly k přijetí kauce, nebo změnily-li se okolnosti, za nichž byla stanovena její výše, zruší nebo změní soud nebo státní zástupce, který v té době vede řízení, peněžitou záruku nebo její výši na základě ust. § 73a odst. 5 TrŘ. K vydání příslušného rozhodnutí může dojít na návrh obviněného nebo jiné osoby, která záruku složila, anebo i bez návrhu. Důvod, který k přijetí záruky vedl, pomine, např. vyvstal-li dodatečně koluzní důvod vazby nebo došlo-li k zastavení trestního stíhání aj. Za změnu okolností rozhodných pro určení výše záruky lze považovat, např. bylo-li proti obviněnému zahájeno trestní stíhání pro další trestné činy nebo byl-li upozorněn

¹⁴² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 532.

¹⁴³ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 9, s. 52 - 53.

¹⁴⁴ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 325 - 326.

na změnu právní kvalifikace aj.¹⁴⁵ Výši peněžitě záruky lze podle okolností zvýšit i snížit. Rozhodne-li příslušný orgán o zrušení peněžitě záruky, vrátí složenou částku obviněnému nebo osobě, která ji složila, a obligatorně přezkoumá, zda nejsou dány důvody pro vzetí obviněného do vazby, případně učiní jiné úkony. Vzhledem k výše uvedenému se naskytá otázka, zda má být peněžitá záruka vrácena i s úroky. K této problematice vydal Nejvyšší soud rozhodnutí sp. zn. 33 Odo 836/2001 ze dne 29. července 2002, v němž vyslovil názor, že: „V době od přijetí peněžitě záruky do jejího zrušení není složitel vlastníkem, ani oprávněným držitelem peněžní hotovosti, kterou byla uhrazena peněžitá záruka, a nemá tudíž ani právo na plody a užitky z peněžní hotovosti.“¹⁴⁶ Soud, jako orgán státní moci, musí při nakládání s finančními prostředky přijatými na peněžitou záruku postupovat způsobem, který je upraven interním předpisem.¹⁴⁷

§ 73a odst. 6 TrŘ upravuje dobu trvání peněžitě záruky. Cílem tohoto ustanovení je dosáhnout nástupu výkonu trestu odnětí svobody, zaplacení peněžitěho trestu a nákladů řízení. Od účinnosti novely TrŘ provedené zákonem č. 459/2011 Sb. lze použít peněžitou záruku (§ 73a odst. 7 a 8) také k úhradě pohledávky poškozeného.

Jak již bylo zmíněno u předchozích opatření, také k přijetí peněžitě záruky dochází v praxi v naprosté většině případů v době, kdy se obviněný ve vazbě již nachází. Zásadním omezujícím faktorem, zabraňujícím přijetí opatření již u zadržených obviněných, je krátká lhůta 24 hodin stanovená pro rozhodnutí soudce a náročnost dvoufázového rozhodování o kauci, která předpokládá delší časové období.¹⁴⁸ I přes to, je institut peněžitě záruky shodně soudci i státními zástupci hodnocen jako nejpřínosnější opatření z nabízené škály alternativ.¹⁴⁹

9.2. Shrnutí poznatků o využívání opatření nahrazujících vazbu

Konkrétní problémy související s jednotlivými náhradami za vazbu jsem uvedla zvlášť u výkladu každého opatření. Mým záměrem této podkapitoly je shrnout obecně poznatky o využívání nahrazujících opatření a problémy při jejich využití v praxi.

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 577.

¹⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. července 2002, sp. zn. 33 Odo 836/2001.

¹⁴⁷ § 36 Vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

¹⁴⁸ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 9, s. 55 - 56.

¹⁴⁹ ZEMAN, Petr a kol. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 5, s. 144.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2010 provedl statistickou analýzu zaměřenou na získání poznatků o využívání opatření nahrazujících vazbu. Údaje, z nichž se vycházelo, však nebyly komplexní, neboť oficiální statistické evidence zaznamenávají jen některé z nich. Dílčí výsledek statistiky přesto ukázal, že počet případů (týkající se pouze peněžité záruky a dohledu), kdy dojde k nahrazení vazby, je dlouhodobě nízký.¹⁵⁰ Z dotazníkového šetření (provedeného v okruhu soudců, státních zástupců a probačních úředníků) vyplynul závěr, že výběr a právní úprava alternativních možností nahrazení vazby jsou považovány převážně za dostačující. Naopak nedostatky využívání opatření nahrazujících vazbu lze spatřit v podmínkách pro jejich realizaci a v jejich praktické aplikaci, neboť důležitým předpokladem pro využití opatření je jejich realizovatelnost, která musí být dána současně jak na straně státu, tak na straně obviněného. Jen v takovém případě lze dosáhnout účelu vazby. Dalším negativním faktorem snižujícím využití alternativních opatření je obecná nedůvěryhodnost v opatření a absence prostředků pro důslednou kontrolu plnění povinností a omezení, která jsou obviněným ukládána.¹⁵¹

Nejčastější kritika ze strany obhájců směřuje vůči stále nadměrně vysokému počtu vzetí obviněného do vazby z koluzního důvodu nad rámec ostatních dvou vazebních důvodů. Je zřejmé, že záměrem OČTŘ je, aby nahrazení vazby bylo po dobu tří měsíců vyloučeno a byl tak lépe zajištěn průběh trestního řízení (zejména provádění důkazů). Existence obavy z koluzního jednání obviněného je však mnohdy diskutabilní. OČTŘ mají tendenci povrchně zkoumat vazební důvody v neprospěch obviněného s odůvodněním, že takový postup je v zájmu dosažení účelu trestního řízení.¹⁵² Jistým dokladem podporujícím tento závěr, který vyplynul z dotazníkového šetření, je, že jak soudci, tak i státní zástupci vyslovili zásadní nesouhlas se zavedením jakékoliv náhrady za koluzní vazbu.¹⁵³

¹⁵⁰ ZEMAN, Petr a kol. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 5, s. 143.

¹⁵¹ ZEMAN, Petr a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 119.

¹⁵² VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 9, s. 55 - 56.

¹⁵³ ZEMAN, Petr a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 61 a 83.

10. Peněžitá záruka v kauze Davida Ratha

David Rath je vazebně stíhán od 16. května 2012, přičemž poslanecká sněmovna vyslovila jednoznačný souhlas s vydáním poslance k trestnímu stíhání dne 5. června 2012. Tříměsíční lhůta, pro kterou může být obviněný držen ve vazbě z důvodu obavy z koluzního jednání na zákl. § 67 písm. b) TrŘ bez možnosti přijetí kteréhokoliv náhradního opatření, dne 14. srpna 2012 již uplynula. Jelikož D. Rathovi Policie ČR zajistila jeho veškerý majetek, nabídka složení peněžitě záruky z jeho strany nepřicházela v úvahu. Rathův otec a přítelkyně, tedy osoby, kterým TrŘ umožňuje složit za obviněného peněžitou záruku, využili tohoto práva a podali žádost o propuštění D. Ratha z vazby za současného přijetí nabídky peněžitě záruky dle § 73a odst. 1 TrŘ. Okresní soud Praha-východ rozhodl na základě § 73a odst. 2 písm. a) TrŘ, že peněžitá záruka je přípustná a zároveň stanovil kauci ve výši 14 milionů korun. Výše kauce byla následně podrobena velké kritice jak ze strany Rathových obhájců, tak i nezávislých advokátů. Obhajoba ostře kritizuje výši peněžitě záruky, která byla podle jejich názoru stanovena nepřiměřeně vysoko a byla tím zmařena možnost propuštění obviněného na svobodu.

Při rozhodování o přípustnosti přijetí peněžitě záruky a stanovení její výše je nutné vzít v úvahu otázku, zda přijetí a jaká výše peněžitě záruky dostatečně odstraní odůvodněnou obavu důvodů vazby.¹⁵⁴ Trestní řád v ust. § 73a odst. 2 písm. a) stanoví, které skutečnosti musí soud hodnotit při určování výše kauce, přičemž vyjmenovává následující kritéria: a) osoba a majetkové poměry obviněného nebo osoby, která nabízí složení peněžitě záruky, b) povaha a závažnost trestného činu, pro který je obviněný stíhán, c) závažnost důvodů vazby. Při výkladu uvedeného ustanovení musí tedy soud v konkrétním případě vzít v úvahu zejména majetkové poměry obviněného nebo osoby, která nabízí složení peněžitě záruky, včetně výdělkových možností, doložené finanční hotovosti, movitého i nemovitého majetku, dále osobu a rodinné poměry obviněného, jeho zdravotní stav apod. Soud taktéž přihlíží k povaze a závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán, hodnotí především stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost, výši škody, která v souvislosti s trestným činem vznikla, způsob provedení trestného činu, okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán, míru zavinění a pohnutky obviněného, které ho vedly ke spáchání trestného činu. Soud musí dále přihlídnout k závažnosti důvodů vazby, a to jak vysoká je obava, že se obviněný bude chovat

¹⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád, komentář, 1. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 578.

způsobem, jenž zakládá některý z důvodů vazby.¹⁵⁵ Soud je zároveň omezen pouze spodní hranicí výše kauce, která činí 10 000 Kč.¹⁵⁶ Jelikož horní hranici výše kauce od roku 1993 trestní řád nereguluje, záleží na individuálním posouzení soudu, jakou maximální výši stanoví. Za současného právního stavu tedy může dojít k situaci, že se výše kauce v konkrétním případě může vyšplhat až do závratných částek.

Rathovi obhájci A. Černý a R. Jelínek považují postup soudu za nezákonný. Nezákonnost spatřují v tom, že soud nedostatečně zhodnotil skutečnosti rozhodné pro stanovení výše kauce. Tvrdí, že nebyly dostatečně prověřeny finanční možnosti Rathova otce, neboť soud jej sice vyslechl ve vazebním zasedání, avšak již odmítl provést důkaz výpisem z účtu a daňových přiznání, které by prokázaly jeho majetkové možnosti a vyloučily by pochybnost, že peněžní prostředky pochází z nelegálních zdrojů. Rathova přítelkyně nebyla soudem vyslechnuta vůbec, z čehož vyplývá, že nemohly být vůbec zjištěny její majetkové poměry pro stanovení výše kauce.¹⁵⁷ Soudce odůvodnil výši peněžité záruky rozsahem spáchané škody, jež v danou chvíli dosahovala výše zhruba 50 milionů korun, a navíc přihlédl k okolnosti, že se D. Rath trestného činu dopustil v pozici vrcholného politického představitele, tedy ve smyslu § 127 TrZ jako úřední osoba.¹⁵⁸

Podle mého názoru má soud povinnost vzít v úvahu všechny skutečnosti, které jsou relevantní pro stanovení výše kauce, tedy i finanční možnosti osob, které nabízí složení kauce za obviněného. Mám za to, že kritéria pro určení výše peněžité záruky v ustanovení § 73a odst. 2 písm. a) TrŘ musí být zohledněna všechna zákonem citovaná, pokud připadají v úvahu. Pouze majetkové poměry obviněného nebo osoby, která nabízí složení peněžité záruky, nejsou jediným výchozím kritériem pro stanovení výše kauce. Zákon mimo jiné uvádí hledisko povahy a závažnosti trestního činu, ve kterém se také odráží výše spáchané škody, jež byla, jak je zmíněno výše, hlavním kritériem, kterým se soud v tomto případě řídil. S ohledem na posouzení celého případu nemohu pokládat výši peněžité záruky rozhodně za nezákonnou. Vezmu-li též v úvahu, že D. Rath dlouhodobě zastává funkce na vrcholných úrovních umožňujících mu jistý vliv i ve veřejném sektoru, otázka jeho majetkových

¹⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád, komentář, 1. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 574.

¹⁵⁶ Horní hranice peněžité záruky byla zrušena novelou TrŘ provedenou zákonem č. 292/1993 Sb., která odpovídala hodnotě jednoho milionu Kč.

¹⁵⁷ MEDIAFAX.CZ. *Rathovi advokáti tvrdí, že postup soudu při určování výše kauce nebyl správný*. [online]. epravo.cz, 27. srpna 2012 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/zpravodajstvi/rathovi-advokati-tvrdi-ze-postup-soudu-pri-urcovani-vyse-kauce-nebyl-spravny-85190.html>>.

¹⁵⁸ ČT24. *Policie obstavila Rathovi 5 milionů, měl je na advokátově účtu*. [online]. českátelevize.cz, 28. srpna 2012 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/193604-policie-obstavila-rathovi-5-milionu-mel-je-na-advokatove-uctu/>>.

možností se zajisté bude pohybovat v mnohanásobně vyšších částkách než např. u průměrně výdělečně činného člověka. V případě, že by D. Rath byl propuštěn z vazby, se domnívám, že existuje stále dost vysoká obava z uprchnutí do ciziny. A proto výši kauce shledávám odpovídající konkrétnímu případu, byť připouštím, že se již pohybuje při horní hranici adekvátnosti.

Proti předmětnému usnesení podali Rathovi obhájci stížnost co do výroku o výši peněžité záruky. Rathův otec a přítelkyně v závislosti na příliš vysokou kauci vzali zpět nabídku složení peněžité záruky. Státní zástupce P. Jirát podal stížnost proti usnesení o přípustnosti přijetí peněžité záruky odůvodněnou existencí útěkového důvodu vazby dle § 67 písm. a) TrŘ.

Další spornou otázkou v procesním postupu OČTŘ spatřuji v zajištění Rathových peněžních prostředků. Policie ČR zajistila dle § 79d TrŘ nemovitosti v celkové hodnotě odpovídající 15 milionům korun. Následně byla zajištěna dle § 79a TrŘ část peněžních prostředků v hodnotě 5 milionů, nacházejících se na advokátním úschovném účtu obhájce A. Černého, které mu D. Rath na jeho účet poukázal. Tento postup byl Policií odůvodněn tím, že se zajištěné peněžní prostředky týkají dalšího možného obvinění, které Rathovi hrozí. Celková hodnota zajištěných nemovitostí a peněžních prostředků na účtu v tento okamžik však podstatně přesáhla tvrzenou výši vzniklé škody, která se v tento okamžik odhaduje na 9 milionů korun.¹⁵⁹

K výše zmíněnému se nabízí otázka, zda má Policie právo zajistit peněžní prostředky na účtu obhájce obviněného. Komentář k trestnímu řádu tuto možnost jednoznačně připouští a říká, že se nemusí jednat jen o peněžní prostředky na účtu obviněného. V praxi často dochází k situacím, že peněžní prostředky pocházející z nelegální činnosti jsou umístovány na účty osob, které se na ni bezprostředně nepodílí.¹⁶⁰ V kauze D. Ratha je situace specifická v tom, že se jedná o obhájce obviněného a účet, který slouží především k advokátní úschově peněžních prostředků jeho klientů. Připustím-li důvodnost zajištění 5 milionů korun na účtu obhájce A. Černého, který potvrdil přijatou finanční transakci, mohl by vyvstat problém jen za předpokladu, že by zajištěním peněžních prostředků byly dotčeny i prostředky 3. osob, které s trestním stíháním nikterak nesouvisí. Ze strany Policie by tímto došlo k bezdůvodnému obohacení získanému plněním bez právního důvodu. Podle mého názoru

¹⁵⁹ ČT24. *Policie obstavila Rathovi 5 milionů, měl je na advokátově účtu.* [online]. českátelevize.cz, 28. srpna 2012 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/193604-policie-obstavila-rathovi-5-milionu-mel-je-na-advokatove-uctu/>>.

¹⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád, komentář, 1. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 618.

však Policie v případě D. Ratha postupovala v souladu, když omezila dispoziční právo nakládat s peněžitými prostředky jen co do výše připsané částky D. Ratha, která je opodstatněná konkrétním trestním stíháním.

V trestním řádu jsem ale nenašla odpověď na otázku, zda je soud oprávněn zkoumat původ peněžních prostředků nabízených ke složení peněžité záruky. Za pomoci jazykového výkladu ust. § 73a odst. 2 TrŘ nelze dospět k žádnému závěru, neboť trestní řád zkoumání původu nabízených peněžních prostředků na složení kauce neupravuje. Z uvedené dikce zákona vyplývají pouze kritéria, jimiž se orgán příslušný k rozhodování o vazbě musí řídit při stanovení výše peněžité záruky pod písm. a), a okolnosti, za nichž záruka nebude přijata pod písm. b). Domnívám se, že ani využití analogie nepřichází v úvahu, neboť předmětnou skutečnost nelze podřadit pod žádné obdobné ustanovení v trestním řádu. A proto jsem logickým úsudkem dospěla k závěru, že pokud by všechny skutečnosti nasvědčovaly tomu, že peněžní prostředky určené na složení peněžité záruky pochází z nelegální činnosti, soud by je měl postupem dle § 79a TrŘ zajistit. Nebudou-li peněžní prostředky zajištěny, nic nebrání orgánu rozhodujícím o vazbě, aby peněžitou záruku přijal. Tento postup je plně v souladu s ust. § 1 odst. 1 TrŘ a splňuje požadavek naplnění účelu trestního řízení spočívající v předcházení a zamezování trestné činnosti. Jedná se o obecné pravidlo, které musí OČTŘ v průběhu celého trestního řízení důsledně respektovat, a tím spíše i v případě, kdy TrŘ již toto pravidlo blíže nekonkretizuje. De lege ferenda bych doporučila z důvodu právní jistoty, aby oprávnění přezkoumat původ peněžních prostředků bylo při rozhodování o přípustnosti, popř. nepřípustnosti přijetí kauce výslovně zařazeno do ust. § 73a odst. 2 písm. b) TrŘ jako další kritérium, které orgán rozhodující o vazbě musí zohlednit. Bude tím nadále důsledněji zmařena možnost propustit obviněného z vazby na svobodu za současného přijetí peněžité záruky v případě, že složené peněžní prostředky jsou výnosem z trestné činnosti, avšak v trestním řízení nebyly OČTŘ z jakéhokoliv důvodu zajištěny.

Odvolací soud, konkrétně Krajský soud v Praze, se přiklonil k námitce dozorujícího státního zástupce a dle § 149 odst. 1 písm. b) TrŘ zrušil napadené usnesení o přípustnosti přijetí peněžité záruky a současně uložil Okresnímu soudu Praha-východ, aby o věci znovu jednal a rozhodl.¹⁶¹ Jak bude v případě Davida Ratha nadále postupováno, budeme bez pochyby médií dostatečně informováni.

¹⁶¹ ČT24. Rath zůstává ve vazbě, soud kauci nepovolil. [online]. českátelevize.cz, 11. září 2012 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/195581-rath-zustava-ve-vazbe-soud-kauci-nepovolil/>>.

11. Úvahy de lege ferenda

Nedávná novela trestního řádu provedená zákonem č. 459/2011 Sb. se kromě jiného významným způsobem dotkla úpravy institutu vazby. Jejím záměrem bylo odstranit popř. zmírnit některé praktické problémy a zároveň do nové úpravy promítnout aktuální nálezy Ústavního soudu a požadavky vyplývající z judikatury ESLP. Do jaké míry svůj záměr novela naplní, se ukáže v praxi až s odstupem času při aplikaci jednotlivých ustanovení. Je nutné podotknout, že i přes mnohé pozitivní změny, obsahuje úprava vazby i nadále některá sporná ustanovení, která by do budoucna bylo vhodné upravit.

Jednu z nejproblémovějších oblastí nynější úpravy vazby spatřuji v ustanoveních týkajících se alternativních opatření. Do budoucna bych doporučila celou úpravu opatření nahrazujících vazbu upravit podle potřeb aplikační praxe a docílit tím jejich vyšší využitelnosti. Úplně bych vypustila institut záruky, neboť se v praxi pro svou nedůvěryhodnost skoro nevyužívá a prakticky představuje jen formální prostředek. Naproti tomu bych se zaměřila na zefektivnění úpravy zbývajících tří opatření. Institutu dohledu je vytýkán nedostatek kontrolních oprávnění, jimiž probační úředníci disponují, proto by bylo vhodné svěřit probačním pracovníkům více těchto oprávnění, která by kontrolu obviněného lépe zabezpečila. Zásadnější problém, se kterým se praxe potýká, však vidím v nedostatečném materiálním zabezpečení a nízkém personálním obsazení probačních úředníků. To je však otázka týkající se finančního rozpočtu ministerstva spravedlnosti, která s úvahami o případné změně právní úpravy nikterak nesouvisí. Jako stěžejní doporučení de lege ferenda spatřuji ve zjednodušení systému rozhodování o nahrazení vazby peněžitou zárukou. Nynější příliš složitá úprava vyžaduje dvoufázové rozhodování předpokládající nejprve rozhodnutí o samotné přípustnosti přijetí peněžitě záruky a až následně přichází v úvahu rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby. Tento rigidní mechanismus prakticky neumožňuje předejít situaci, aby se zadržená osoba složením kauce vyvarovala vzetí do vazby. Jednodušší a časově především méně náročnější se jeví možnost rozhodnout o přípustnosti kauce a stanovení její výše zároveň při rozhodování o vzetí do vazby.¹⁶²

Za další nedostatek právní úpravy pokládám nemožnost nahrazení koluzní vazby jiným opatřením, což často vede ke zneužívání tohoto vazebního důvodu. Soudní praxe vykazuje stále vysoký počet obviněných, o nichž bylo rozhodnuto o vzetí do vazby z koluzního

¹⁶² ZEMAN, Petr a kol. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 5, s. 144 - 146.

důvodu, přičemž existence obavy z koluzního jednání není mnohdy dostatečně přesvědčivá a je doplňována nad rámec důvodů vazby dle § 67 a) a c) TrŘ. Praxe OČTŘ, ve snaze zajistit si méně komplikovaný průběh řízení, tíhne k povrchnějšímu zkoumání vazebních důvodů v neprospěch obviněného, jelikož nahrazení koluzní vazby je po dobu tří měsíců vyloučeno. A proto zavedení možnosti nahrazení koluzní vazby, byť za stanovení přísnějších podmínek vzhledem k její speciální povaze, se mi jeví jako účinné řešení. OČTŘ budou nuceny důkladněji hodnotit všechny vazební důvody a nespoléhat se na tříměsíční „komfort“ v podobě snadnějšího průběhu trestního řízení.¹⁶³

¹⁶³ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 9, s. 55 - 56.

12. Závěr

Jak již bylo vícekrát zdůrazňováno, vazba představuje velice závažný zásah do základních práv a svobod jedince. Je proto zcela zásadní, aby právní úprava vazebního řízení respektovala základní požadavky, které jsou vyžadované pro omezení osobní svobody, a to nejen Ústavou, ale i mezinárodními smlouvami, jimž je Česká republika vázaná. Vzhledem ke své citlivé povaze patří právní úprava vazby k nejčastěji novelizovaným ustanovením v trestním řádu. Zákodárce, s cílem zajistit co nejefektivnější průběh trestního řízení respektující zároveň právo na spravedlivý proces, se proto snaží postupně ve formě dílčích novel napravovat přetrvávající nedostatky právní úpravy, s nimiž se aplikační praxe vypořádává. Nedávná novela TrŘ provedená zákonem č. 459/2011 Sb. opět v reakci na požadavky vycházející z praxe upravila i některá ustanovení institutu vazby. V závěru své práce bych proto chtěla shrnout některá pozitiva a také i negativa nynější právní úpravy.

Za největší přínos pokládám zakotvení institutu vazebního zasedání, které výslovně deklaruje právo obviněného na výslech v kontradiktorním řízení. Tímto způsobem došlo k posílení práv obviněného umožňujících mu účinně se hájit svými argumenty ve vazebním řízení, což zároveň reflektuje požadavky EÚLP.

Nynější právní úprava dále posiluje ochranu poškozeného v trestním řízení, která se konkrétně ve vazebním řízení promítla do nově konstruovaného zpřísněného vazebního důvodu. Tím se rozšířila možnost rozhodnout o vzetí obviněného do vazby pro méně závažný trestný čin, je-li to v zájmu zajištění účinné ochrany poškozeného. Aktuální úprava tak zareagovala na ostrou kritiku, která zpochybňovala samotnou ochrannou funkci trestního práva.

Dalším projevem elektronizace justice je zavedení možnosti komunikace za pomoci videokonference. Představuje tak účinný nástroj k celkovému usnadnění a urychlení trestního řízení, což je beze sporu krok správným směrem. Na druhou stranu však vůči této modernizaci panuje jistá skepse, neboť v době neustálého snižování rozpočtů si lze jen stěží představit realizaci videokonferenčních zařízení, která vyžaduje obrovské finanční náklady.

Ve své práci si kladu za cíl, poskytnout komplexní právní pohled na institut vazby v českém trestním řízení a zabývat se problémy s tímto institutem souvisejícím. Obecně bych tedy shrnula, že česká právní úprava vazby a rozhodování o ní odpovídá základním požadavkům vycházejícím z ústavních i mezinárodněprávních standardů. Avšak i nadále trestní řád obsahuje ustanovení vyvolávající v aplikační praxi větší či menší výkladové

problémy, kterým se snaží do jisté míry čelit judikatura. Bylo by vhodné usilovat o odstranění těchto nedostatků prostřednictvím novelizace problémových ustanovení. K tomu bych chtěla na úplný závěr připomenout slova A. Drašíka, že: „*Institut vazby v trestním řízení patřil, patří a zřejmě bude i nadále patřit k nejspornějším otázkám trestního procesu.*“¹⁶⁴

¹⁶⁴ DRAŠTÍK, Antonín. *K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě*. Trestní právo, 1997, roč. 2, č. 12, s. 8.

Použitá literatura a zdroje

1. Monografie

- CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Linde, 2006. 871 s.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1488 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 1216 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. 784 s.
- MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975. 301 s.
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád české republiky, komentář, 2. díl, Práva a svobody*. 2. vydání. Praha: Linde, 1999. 975 s.
- REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Orac, 2002. 263 s.
- RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 808 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. 1166 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád, komentář, 1. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 1501 s.
- ŠČERBA, Filip. *Výběrová bibliografie článků z trestního práva 1997 – 2005*. 1. vydání. Praha: Linde, 2006. 239 s.
- VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002. 455 s.
- VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 651 s.
- ZEMAN, Petr a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 152 s.

2. Odborné články z periodik

- DRAŠTÍK, Antonín. K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 12, s. 8 - 12.

HRUŠKA, Zdeněk, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k aktuálním změnám trestního řádu. *Trestní právo*, 2012, č. 7 – 8. s. 10 – 13.

MANDÁK, Václav. Vazba není trest. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 9, s. 17 – 19.

MANDÁK, Václav. Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 4, s. 15 – 17.

RŮŽIČKA, Miroslav. Vazba po novele trestního řádu. *Právní rádce*, 2002, č. 10, příloha s. I – XI.

RŮŽIČKA, Miroslav, CHROMÝ, Jakub, PŘEPECHALOVÁ, Kateřina. „Vazební“ novela trestního řádu a její dopad na činnost státních zástupců. *Státní zastupitelství*, 2012, č. 1, s. 14 – 20.

VANTUCH, Pavel. Trvání vazby. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 7, s. 57 - 64.

VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 8, s. 57 - 60.

VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 11, s. 53 – 56.

VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 9, s. 52 - 56.

VICHEREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*, 2012, č. 6, s. 14 – 24.

ZEMAN, Petr a kol. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 5, s. 142 - 146.

3. Internetové zdroje

ČT24. *Policie obstavila Rathovi 5 milionů, měl je na advokátově účtu*. [online]. českátelevize.cz, 28. srpna 2012 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/193604-policie-obstavila-rathovi-5-milionu-mel-je-na-advokatove-uctu/>>.

ČT24. *Rath zůstává ve vazbě, soud kauci nepovolil*. [online]. českátelevize.cz, 11. září 2012 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/195581-rath-zustava-ve-vazbe-soud-kauci-nepovolil/>>.

MEDIAFAX.CZ. *Rathovi advokáti tvrdí, že postup soudu při určování výše kauce nebyl správný.* [online]. epravo.cz, 27. srpna 2012 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/zpravodajstvi/rathovi-advokati-tvrdi-ze-postup-soudu-pri-urcovani-vyse-kauce-nebyl-spravny-85190.html>>.

VICHEREK, Roman. *Co je nového v trestním řádu od 1. 1. 2012 – II. část.* [online]. epravo.cz, 10. února 2012 [cit. 15. října 2012]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-ii-cast-80505.html>>.

4. Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 26. dubna 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1/1994.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. listopadu 1997, sp. zn. III. ÚS 337/1997.

Nález Ústavního soudu ze dne 19. prosince 2001, sp. zn. II. ÚS 413/2001.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. ledna 2002, sp. zn. I. ÚS 432/2001.

Nález Ústavního soudu ze dne 24. února 2004, sp. zn. I. ÚS 40/2004.

Nález Ústavního soudu ze dne 23. března 2004, sp. zn. I. ÚS 573/2002.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2004, sp. zn. III. ÚS 566/2003.

Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/2004.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. dubna 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/2010.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. října 1992, sp. zn. 7 To 251/1993.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2001, sp. zn. 5 Tvo 55/2001.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. července 2002, sp. zn. 33 Odo 836/2001.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. května 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2001, sp. zn. Tpjn 303/2001.

Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. července 2002, sp. zn. 23 To 519/2002.

5. Zákony a jiné právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů

Pokyn obecné povahy č. 9/2009 Sb., pokynů obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně o trestním řízení

Důvodová zpráva Ministerstva spravedlnosti k novele trestního řádu.

Shrnutí

Ve své diplomové práci se zabývám problematikou vazby s cílem podat komplexní charakteristiku právní úpravy tohoto institutu v trestním právu procesním. Vazba je nejdůležitějším zajišťovacím prostředkem zasahujícím do osobní svobody jedince, který trestní řád umožňuje proti obviněnému uplatnit. Nejcitlivější otázka vazby je spatřována v tom, že vazebně stíhaná osoba musí být pokládána až do právní moci odsuzujícího rozsudku za nevinou.

Po úvodních slovech v první kapitole se v kapitole následující věnuji zakotvení institutu vazby v předpisech nejvyšší právní síly. Ve třetí kapitole charakterizují pojem a účel vazby. Ve čtvrté kapitole se zabývám zákonnými podmínkami pro vzetí do vazby. Obsahem páté kapitoly je výklad o jednotlivých důvodech vazby. V šesté kapitole se zaměřuji na pojem a formy rozhodování o vazbě, na orgány příslušné k tomuto rozhodnutí a nový institut vazebního zasedání. V návaznosti na předchozí kapitolu se v sedmé kapitole věnuji přezkoumávání důvodnosti vazby. V osmé kapitole se zaměřuji na rozhodování o dalším trvání vazby. Těžiště mé diplomové práce spočívá v následujících dvou kapitolách, kde nejprve podávám obecný výklad o opatřeních nahrazujících vazbu, dále rozebírám jednotlivá opatření a v závěru tyto poznatky aplikuji na praktickém případě v kauze Davida Ratha. V poslední kapitole se věnuji úvahám de lege ferenda.

Klíčová slova

vazba, obviněný, důvody vazby, vazba úteková, vazba koluzní, vazba předstižná, rozhodování o vazbě, trvání vazby, opatření nahrazující vazbu.

Resumé

In my diploma thesis I am dealing with a custody issue in order to provide you with a complex characteristics of up to date legislation of this institute, particularly in Czech criminal procedure law. Custody itself is the most emphatic custodial measure allowing in terms of Czech criminal procedure law to interfere in personal rights and liberties of an accused person. The most sensitive question is observed in the fact, that legally prosecuted accused person has to be treated like an innocent person, until the judgement is final and without appeal.

After the introduction in the first chapter, I try to focus my attention on legal institute of custody within the regulations of highest legal force. In the third chapter I define the concept of custody and its main objective. In the fourth chapter I look into a legal conditions of taking an accused person into custody. In the fifth, I concern with legal interpretation of individual reasons for custody. In the sixth, I try to deal with a definition and forms of custody decision taking process and its responsible bodies. The seventh chapter, in continuity of the previous one, I review reasons of custody and in the eighth, decision taking process of a custody extension. Last three chapters, herein emphasized the general interpretation of institutes replacing the custody, describing each one afterwards and putting those knowledge into practice in notoriously known case of David Rath and de lege ferenda reflections.

The key words

custody, defendant, custody reasons, Collusive Remand in Custody, Preventive Custody to Prevent Further Criminal Activity or Escape, deciding about custody, duration of the custody, the surrogates of the custody.